SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Univerzitetska biblioteka
„Svetozar Marković"
Beograd, Bulevar Crvene armije

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 14 GODINA II | Adresa uredništva i administracije: Francuska 7 — Telefon: 28-098 | BEOGRAD, UTORAK, 5 APRIL 1949 | LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO UTORKOM | PRIMERAK 3 DINARA

JOŠ JEDNA REZOLUCIJA...

Oskar DAVIČO

...da i na književnom frontu bude demaskirana antisovjetska klika Titovaca, na taj način što će biti raskrinkani oni jugoslovenski pisci, koji pomažu njeno izdajstvo međunarodnog radničkog pokreta.

(Iz 6 tačke rezolucije Saveza bugarskih pisaca).

Kažu: potkivaj zeca do mile volje — na svadbi ga ipak nećeš kao konja jahati; tuci ga, kao vola u kupusu — s njim nećeš proletos na oranje izići.

Pa ipak...

Ima ljudi koji misle da je dovoljno da viknu za nama: ua, izdajnik! pa da mi postiđeni pokupimo skute i, vrlo učtivo i vrlo užurbano odjurimo preko ulice pravo u — imperijalistički tabor. I to ne zato što bi nam se tamo išlo. Sačuvaj nas ateistički bože od takvih primisli. Nego — tako, prosto iz puke hristoljubive želje da ne naljutimo moćne i brojne. Jer ko smo mi i šta smo? Šaka jada. Šesnaest miliona siromašeka. Čorbu da im ne omastimo, makar se svi koliko nas je, u jednom loncu kuvali. Ali i tad, u slučaju kuvanja, ne bismo smeli da zahvalno ne temenamo. I tad bi valjalo, misli se, u božju slavu pesme da trojimo. Šta više, kad bi kuvar samo pomislio: »treba vatru podjariti!« ili: »soli valja usuti«, naša bi dužnost bila da mu onako, kuvani i nedokuvani, u smernosti svojoj, misao dokučimo i viknemo: »jest! tako je! samo ti, blago nama, vatru podjari!« ili: »jest! tako je! soli nam pod rep metni!«

Pa ipak...

Čini mi se nekako da su u Jugoslaviji nestali ljudi tog jobovskog soja, koji i u nevolji boga hvale. Možda ih je nekad bilo, ali sad ih nema. Nestalo je bratstvenika klecavih kolena, spremnih da priznaju grehe koji nisu počinili i da, savijajući kičmu, s rukama na grudima, ushićeno ponavljaju pod batinama: »Peki, efendum! Tako je, kako ti misliš!« Čini mi se, a možda se i varam, ali sve mi se ipak čini, da takva mazohistička zadovoljstva ne priliče čoveku uopšte, a nama su u svakom slučaju potpuno strana.

Pa ipak...

Pisci nacrta rezolucije predložene na godišnjoj skupštini Saveza bugarskih književnika, ne misle kanda tako. Nazivajući nas izdajnicima možda su poverovali da ćemo to svakako postati, ukoliko to već nismo postali iz čiste želje da ugodimo njima i svima koji to već punih devet meseci ponavljaju. Ona je svakako izraz nekakvog ludila. Ali u tom ludilu ima sistema, rekao bi Polonije. Žalosno je da mu nisu odoleli ni izvesni bugarski pisci. Meni je to iskreno žao. Ali nije daleko dan kada će morati i oni da se zastide te svoje, nežno rečeno, vođene i srednje žalosne proze. S njima će crveneti i oni čijih su misli i osećanja sami postali ropski odjek.

Druge su to priče, mogu mi reći. Ali — ne mislim.

Jer sve što se dešava tamo u onoj njihovoj informbaruštini već punih devet meseci, sve je to i duga i žalosna, a u suštini sramotna i rodoskrvna priča o gluposti, pokvarenosti i podlosti ne malog broja ljudi, komunista koji to niukom slučaju ne bi smeli da budu, ali i o još uvek golemoj naivnosti većine onih, koji su klevetnicima poverovali.

Ubrojiću i autore rezolucije u naivne. Inače ne bih tako razgovarao s njima, koji nam prete ratom, ratom na — »literarnom frontu«, ali ipak ratom. Zar im se zbilja ratuje? Što se ne manu ćorava posla! Nije li bilo sijaset »dana za megdana« od jula 1941 pa do, recimo, septembra 1944?

Pažljivo sam pročitao njihov tekst, ne samo šestu tačku, koja je direktno posvećena nama. Hoću da kažem napadima na naše Partijsko i državno rukovodstvo, na našu zemlju, ali i na našu kulturu, na sve naše pisce, a ne samo na »one jugoslovenske književnike koji pomažu titovsku kliku«.

Jer što se tiče »onih«, i ja sam jedan od tih koji je »pomažu«, jedan od mnogih. Pri tom, mislim, da izraz pomažu nije najsrećniji. Ono što pisci čine to je parktično mnogo skromnije. Trude se da pišu istinito o svojoj zemlji, o njenim ljudima. Ali osećajno — to je kudikamo više od »pomaganja«. Mi se osećamo istovetnim sa »titovskom klikom«.

Govorim u svoje ime. Kažem šta osećam. Ali ja vrlo dobro znam da, tako osećaju svi naši pisci, svi komunisti, naša radnička klasa, ceo naš narod.

Istina, autori ove rezolucije ne kažu nigde da je KP izdala. Nego »titovska klika«. Ali ne kažu Partija nego »titovska klika« i oni koji krše kulturne konvencije s našom zemljom, koji povlače knjige jugosolvenskih pisaca iz prodaje, koji rasturaju slog već složenih prevoda njihovih dela, koji premlaćuju naše učenike u privredi, maltretiraju službenike na dužnosti van granica, hapse i premlaćuju naše državljane, sude im na tajnim raspravama, ne izvršuju obaveze proistekle iz urednih trgovinskih ugovora, ne isplaćuju reparacije...

To tako traje devet meseci.

Pa zar da posle tog mučnog iskustva učinimo izuzetak s autorima rezolucije predložene bugarskim piscima, i poverujemo im da ne misle na našu zemlju kad pišu »titovska klika«? Nismo li svi Jugosloveni, bez razlike, predmet devetmesečne diskriminatorne i pogromističke hajke, tog pravog divljezapadnog »lova na veštice«, koji ne štedi ni žive ni mrtve, koji čak u Cankarevom »Kralju na Betajnovi« »nalazi« korene »kulačkog kursa« našeg CK. A devet meseci te propagande ipak manje govore šta se iza nje krije, nego li jedno od bezbrojnih, a u poslednje vreme tako pomodnih »antititovskih junaštava«. Zločinačka osuda izrečena u Sofiji doktoru Iliću više razotkriva pravi protivjugoslovenski cilj »antititovske« hajke nego što uspevaju da ga zamagle sve one »teoretske« distinkcije i vešta diferenciranja političara, agitatora i drugih prinformbirovskih novinara, koji se uzalud trude da sebe i druge ubede da je naša »Partija dobar« ali da »joj ne valja rukovodstvo«, rukovodstvo koje je ta dobra Partija slobodno izabrala između najboljih, najumnijih, najodanijih, najboljševičkijih svojih sinova.

Jasno je da osnovna taktička »mudrost« protivjugoslovenske hajke Informbiroa počiva na principu svestrane dezinformacije. To se dezinformisanje ne ograničava samo na širenje vesti najisisanijih iz malog prsta, na rasparčavanje laži i potsticanje zavera, nego i na uporno, iako nevešto, prikrivanje pravog lika te hajke protiv nezavisnosti naše zemlje.

»Dodavanje« protivjugoslovenskih vesti po dubl ve(zanom) sistemu, povezuje »neutralne« i imperijalističke novinarske agencije sa komunističkim novinama na zapadu i istoku, Veltvohe, Rajter, Mesadere, Junajted pres, Imanite, Rude Pravo, Tempo, Unita i Tas i vrag zna još koga u jedan jedinstven i »dobro« uigran« antititovski« tim, sa zadatkom da širi svoje okruglo čoškaste laži i podlosti u — svetskim razmerama. Isuviše dugo već traje to poluvreme međunarodnog šutiranja, šniranja i krljanja svega jugoslovenskog, to šuškanje po sumnjivim kujnama, to basiranje antititovskih vesti, na temu »titovci prelaze u tabor imperijalista«. I mi nismo više lakoverni ni naivni.

Da kakav »prelaz« postoji davno bi »Imanite« recimo, prestao da posvećuje znatan broj svojih stubaca »izdaji titovske klike«. I možda bi ih korisnije upotrebio. No to nije razlog da se taj »prelaz« i izvrši, Nijedna optužba protiv našeg CK nije mogla da se održi. Činjenica naše socijalističke izgradnje oborila je i produžuje da obara optužbu za optužbom kao da su sve odreda pisane po vodi. Pa ipak...

Kleveće se i dalje. Lupetanje se nastavlja s istom stupidnom upornošću, na uvek istoj i jedinoj manijakalno otrcanoj ploči, iako su se klevetnici mogli već stoput uveriti da ovde postoji vrlo izoštren smisao za lučenje važnog od nevažnog i da je suština koja se krije iza »antititovske« fasade već poodavno otkrivena. Neka klevetnici ostave zato svoj stogram »principijelnog« sosa i ostale prelive. Iza razmaknutih propagandnih oblandi stoje nedela. Ona su gadna.

Ali i da nije nedela. Da je sve ostalo na planu principijelne diskusije, šta onda? I tada bismo ostali čvrsto na istim pozicijama. Borili bismo se protiv shvatanja internacionalizma kao vojne hijerarhije u kojoj su svi već prema činu podređeni i nadređeni jedni drugima, a za njegovo pravilno tumačenje, kao slobodne i svešću disciplinovane zajednice u kojoj je svaka nacija ravnopravna, što znači i spremna da uskladi svoje posebne interese sa zajedničkim.

I da nije usled nepoverenja u uverljivost svojih argumenata Informbiro rešio da nas baci na kolena ekonomskim sankcijama i neizvršenjem ugovorenih isporuka instalacija i mašina što bi po njima trebalo da dovede u pitanje ostvarenje našeg »avanturističkog« Plana, a time i »nacionalističkog duha« koji provejava iz naše upornosti da ga ostvarimo, i tad bi na planu čisto teoretske diskusije pravilni stav »titovske klike« bio stav svih radnih ljudi naše zemlje koji više ne mogu da zamisle ni odnose između suverenih socijalističkih država drukčije, od ravnopravnih i nadasve drugarskih odnosa koji postoje u našoj FNRJ između nacionalnih republika. To bi bio stav koji logično proizilazi iz spasonosnog iskustva Titovog učenja o bratstvu i jedinstvu. A ono je opet, razrada na naše savremene uslove, Staljinovog nacionalnog pitanja.

Ako hoćete to nije »ništa« novo. Ali je pravilno. I zato smo i mi pisci svi bez izuzetka — titovci.

Je li potrebno reći da smo to po svom slobodnom uverenju? Niko nam nije obesio ni litar o vrat, ni natakao brnjicu na usta. Niti bi mogao da nam ih stavi. Niti bi ko tu to hteo da učini. Naši su pisci u vreme monarhofašističke diktature smelo govorili istinu, svesni da će zbog toga sutra već biti uhapšeni, premlaćeni i osuđeni. Oni su za svoja uverenja odlazili na robiju u vreme gestapovske okupacije, njih su izvodili na gubilište. Ali istine se nisu odricali i neće je se nikad odreći. Najmanje sad.

Misle li oni koji trtljaju o nekakvom potpuno izmišljenom teroru »Rankovićevih janičara«, da bi čak i da postoji taj nekakvi »turski teror« koji ne postoji, naši pisci sad bili manje hrabri no »nedavno«. Nisu oni iz režimlijske šefobojazne udvornosti pristali uz »režim«. Oni su uz svoj CK iz uverenja i savesti. I oni su to izrazili. Reč je o ljubavi. Reč je o jedinstvu.

Greše autori bugarske rezolucije kad kažu »oni jugoslovenski književnici«...

Onih koji bi se makar i u tome složili s bugarskim autorima — ovde nema. Jugoslovenski pisci se ne mogu odvojiti od naroda i Partije klevetama. Ali ni psovkama ni uvredama koje ne objašnjavaju, ne dokazuju, ne ubeđuju. Ali ni artiljerijom proizvoljnih citata koji nemaju rime u jugoslovenskoj stvarnosti. A najmanje pretnjama da će nas ratom »na literarnom frontu razobličiti i demaskirati kao izdajnike«.

Neka probaju. Samo, u takav se rat bez oružja dokaza ne odlazi. A dokaza nema. Čak ni indicija. Čak ni razloga za njih. Čak ni najtanjih povoda na osnovu kojih bi se trebalo da traga za indicijama pomoću kojih bi se mogli da nađu eventualni dokazi. Ali ni njih nema jer ne postoji osnovno. Ono što se tako vatreno ponegde želi da postoji. Nema izdaje. Bar ne s naše jugoslovenske strane.

Ali ono što kod nas postoji i na čemu će se konačno slomiti čitava ta avanturistička hajka — to je naše jedinstvo. Ono nije samo neutralna činjenica, nego i jedan od neoborivih dokaza koji govore ko smo i kud idemo. Jugoslovenski trudbenici koji su uprkos smetnjama uspešno završili prvi kvartal treće godine Petoletke nerazrušivo su povezani s Partijom monolitnijom no ikad. Još pre početka oružane borbe naših naroda, ali naročito od onog jula 1941, pa sve do pobedonosnog završetka narodnooslobodilačkog rata i narodne revolucije, i kasnije, u periodu obnove, i sad u epohi izgradnje, stvarane su i stvorene duboke, krvne, komunistički čvrste veze između CK i naroda ove zemlje. To su danas već stare veze, proverene još u doba kad se mesto »titovska klika« govorilo »partizanenbanden«. To su one veze u boju nastale, u izgradnji kaljene, za uvek slivene u neuništiv liv jugoslovenskih ljudi koji u borbi za srećni socijalistički život neće stati ni pred očekivanim otporima razbijene buržoazije u gradu i selu, uključiv tu i nemoćne kombinacije imperijalističke ne-inteligencije, ali isto tako ni pred neočekivanim teškoćama koje nam čine vlade i komunističke partije zemalja koje u stvari i u prkos svemu teže istim idealima kao i mi.

Ali ako to jedinstvo nije neki naš jugoslovenski pronalazak, važno ga je istaći. Jer se ono javlja samo u zemljama koje su ukinule vlast kapitalista i gde narod na vlasti uhvativši čvrsto »batinu za kraj« stvara preko svoje komunističke partije sve potrebne uslove za to jedinstvo. Klasično i prvo ostvarenje njegovo, SSSR javlja se od 1917 kao nosilac ne samo novog, ljudskog načina života, nego otada kao jedini mogući oblik srećnog i stvaralačkog života. Nasuprot razjedinjavajućem, barbarskom, tlačiteljskom i izrabljivačkom karakteru imperijalizma, ujedinjavajuća sila socijalizma, rezultat je jedinstva interesa radnih ljudi.

To jedinstvo interesa ostvaruje kod nas politička linija Centralnog Komiteta KPJ, koji vodi radničku klasu, siromašno i srednje seljaštvo, našu inteligenciju i naše umetnike u pravcu socijalizma. Svi oni pretstavljaju jedinstvenu volju kadru da realizuje taj zadatak.

I zato nimalo inteligentno i sasvim nemarksistički zvuče sve »pričam-tiriče« deformišućih klikuša Informbiroa o malobrojnosti »titovske klike«. Jugoslavija broji 16,000.000. To je možda malo. Ali »titovska klika« malobrojna je koliko Jugoslavija. A to, kad je reč o onome o čemu je reč, nije malo. Pogrešne Vargine sheme o kapitalističkom karakteru ekonomije narodnih demokratija neće moći nikog da opravdaju: niti za iluzije da će se hajkama i pritiscima odeliti vođstvo partije od partiskih i narodnih masa, niti za štetočinske zablude koje se održavaju u svetu, tim iluzijama, niti za krupne greške koje niču na osnovu njih, niti za mutljag koji izazivaju i u kome samo neprijatelji socijalizma mogu da nađu svoj račun.

Štete koje je počinio duvački orkestar pod palicom Judina, mogu se prešavši sa socijalističkog plana na staklarski, uporediti samo sa rusvajem koji bi slon počinio u porculanskoj radnji. Ali ta radnja nije u Jugoslaviji. Zar nisu baš nedavna hapšenja u Bugarskoj dokazala da najgrlatiji i najtemperamentniji paladini protivjugoslovenske hajke nisu dobri komunisti, nego izrodi i špijuni na imperijalističkoj soldi. Nije li to razlog koji treba da nagna autore rezolucije predložene ovogodišnjoj skupštini Saveza bugarskih pisaca, da se zamisle i da u svakom slučaju, vrate isukana nalivpera u unutrašnji džep svojih sakoa? Nisu li ta hapšenja dobar povod da se obazru po svojoj avliji i da je dobro pometu pre no što pojaše nekakve obangavele Rosinante i pođu na nekakva »razobličavanja« i, demaskiranja« koja, u svakom slučaju viteška ne bi bila.

Rezolucija koju su oni predložili, sem šeste tačke, sadrži još četrnaest stavova. U njima se pledira za socijalistički realizam. Za produbljenje veza između bugarske i sovjetske književnosti. A to je dobro.

Od velike sovjetske literature treba učiti i uče svi napredni pisci širom sveta. Ali ne bi valjalo zaboraviti da je prva i najveća estetska lekcija koju ona daje, lekcija o negovanju revolucionarne istine. To je pouka Gorkog i Majakovskog. Uveren sam, da su i autori bugarske rezolucije i sami toga svesni.

No u tom slučaju kako su mogli napisati laž, kako su mogli reći da su jugoslovenski pisci izdajnici? Zar su izdajnici pisci koji nisu ni jednog jedinog reda objavili za sve vreme trajanja okupacije, pisci koji su s dostojanstvom odbijali svaku saradnju u štampi koju je neprijatelj tolerisao, koji su čamili po tamnicama, koji su učestvovali u oružanoj borbi, koji nose ponosnu spomenicu — amblem partijnosti i rodoljublja, ali i pravog internacionalizma, prave ljubavi i vernosti prema SSSR-u? Zar su izdajnici pisci koji su ležali u logorima i streljani, ruku vezanih žicom? Zar su izdajnici pisci koji su poginuli s puškom u ruci? Cesarče, Prico, Keršovani, Maslešo, Đorđe Jovanoviću, Gorane, Kojuhu, Kikiću, Racine, nisu li ostali verni vašem zavetu i borbenim tradicijama naše realističke književnosti živi jugoslovenski pisci, stari i mladi, nastavljajući časno da se bore za mir koji je sastavni deo borbe za bratstvo među narodima, za socijalizam? Zar izdajnici naši pisci koji se trude da stvore umetnost jugoslovensku po formi, a socijalističku po sadržaju, koji su shvatili da je zadatak umetnosti da za uvek učine živim besmrtne likove Titove epohe, epohe izgradnje socijalizma u Jugoslaviji.

Neka zato autori bugarske rezolucije pocepaju što pre svoje listiće s lažljivim rečima. Ljudi koji kao pisci treba da pretstavljaju savest svoje zemlje, moraju da govore samo istinu, suštu istinu. Ili nek ćute. Ako ih Jugoslavija interesuje neka dođu kod nas. Uveriće se da su činjenice na našoj strani, i da nisu manje uporne od volje naših komunista i frontovaca koji svetla čela koračaju srećnijoj budućnosti zajedno s miroljubivim i socijalističkim svetom i s vama takođe, bugarski drugovi, hteli vi to ili ne hteli. Ali naš je put teži i strmiji no što je ičiji put bio usled svega što se kao devetomesečna hajka javilo na liniji protivjugoslovenske politike. Bez straha. S tog našeg puta mi nećemo nikada sići.

A bugarski autori rezolucije neka svoje tomahavke i ostalo upotrebe na razobličavanje odistinskih izdajnika i špijuna tipa Trajče Kostova Ima ih dovoljno svud gde se kleveće.

Ili...

Neka konačno urade šta ih je voja.

Kod nas će pisci da pišu o ljudima koji grade socijalizam pod rukovodstvom slavne Komunističke partije Jugoslavije, na čelu s drugom Titom.

RODOLJUBIVA PJESMA

Ako mi kažeš da me žar iznese
brigade radne, brdo radnih sati —
da, stranče, kod nas danas mjeri sve se
koliko dati, zemlji svojoj dati!

Ako me pitaš što zasuzi oko
drhtavim sjajem tople suzne plime
— znaj, radost vrca sazrela duboko,
pa blista okom, dahom zanosi me.

Ako me takneš rukom: »Druže, što je
u zemlji vašoj skromnost tako tvrda?« —
Da — zborim prosto — ljepša danas stoje,
ne puste riječi — golih riječi krda.

Ako ti tragaš otkud ljubav u me
za sve pod rukom žuljnom što sad niče:
— ti ne znaš selà gar srušene drume,
da svog sam gnijezda i ja vjerno ptiče.

Ako se čudiš čemu smiješak ovaj
nad zlobom tuđom, i žudnjom, i činom
— zemlja je moja i čuda snova:
od bola tvrda narasta planinom!..

Dušan KOSTIĆ

KONGRES NAUČNIH I KULTURNIH RADNIKA SAD ZA ODBRANU MIRA

Svečanim mitingom u Medison skver gardenu, kome je prisustvovalo 20.000 ljudi, završen je Kongres naučnih i kulturnih radnika SAD za odbranu mira. Miting je uspeo uprkos nastojanja Ministarstva spoljnih poslova, reakcionarne štampe i stotine iznajmljenih bukača da ga onemoguće.

Pre zaključenja zasedanja Kongres je usvojio dve rezolucije — rezoluciju o putevima i sredstvima borbe kulturnih i naučnih radnika Sjedinjenih Američkih Država za mir i rezoluciju o zaštiti slobode naučne misli.

U prvoj rezoluciji se između ostalog kaže: »Čovečanstvo ne želi novi rat. Mir je neophodan i moguć an. Odbrana mira — to je glas svih naroda. Želimo da otkrijemo puteve za uspostavljanje veza i među miroljubivim narodima svih zemalja, a naročito između naroda SSSR i SAD — to je cilj ovog Kongresa. Težnja onih koji su pokušavali da diskredituju naše napore potpuno su propale. Razmena mišljenja koja je ovde izvršena pretstavlja put kojim treba da krenu naši rukovodioci. Svi narodi treba da ocene rad svojih rukovodilaca prema tome da li taj rad doprinosi rešavanju problema mira, da li doprinosi stvari regulisanja američko-sovjetskih nesuglasica, od kojih zavisi mir. Svaka nova mera koja se ubrzano nameće našem narodu, svaki pakt i vojni sporazum zaključen u okviru ratnih priprema, opominju nas da moramo što pre pronaći put ka miru. Prvi korak na tom putu jeste američko-sovjetsko uzajamno razumevanje. Shvatajući potpuno svoju odgovornost i ozbiljnost ovog trenutka, donosimo sledeće odluke:

prvo, učiniti sve što je moguće za pojačanje Organizacije Ujedinjenih nacija kao najveće nade za mir;

drugo, saradnja sa svima drugim pokretima za mir u celom svetu;

treće, nastaviti započeti rad Kongresa u cilju podizanja javnog mnenja zemlje za borbu za očuvanje mira. S tim u vezi, Kongres uspostavlja pri Nacionalnom savetu kulturnih i naučnih radnika i pretstavnika slobodnih profesija Komitet kulturnih i naučnih radnika za odbranu svetskog mira, koje će skrenuti pažnju vlade SAD i Ujedinjenih nacija na odluke donesene na Kongresu i koji će organizovati aktivnu borbu za očuvanje mira«.

U rezoluciji o slobodi naučne misli kaže se da se za poslednje četiri godine ratnih priprema stvorila zatrovana atmosfera predrasuda i histerije.

»Oni kojima je stalo do rata i koji ga smatraju neizbežnim — kaže se u rezoluciji — žele da ućutkaju opoziciju. U oblasti nauke i kulture »hladni rat« je već doneo mnogo štete. Mi smo odlučili da uložimo sve svoje sile u borbu za pravo slobode govora, savesti i dogovora. Mi pozivamo sve naučne i kulturne radnike i umetnike da pokažu put svetu. Samo na taj način ispunićemo dužnost našeg poziva. Ne samo rat, već i ratne pripreme ometaju stvaralački rad i izazivaju nazadovanje nauke. Mi svečano izjavljujemo da ćemo uložiti sve svoje sposobnosti, svu svoju umetnost i veštinu, svu snagu svojih osećanja i razuma radi odbrane istinskih interesa američkog naroda u složnoj borbi za mir«.

GOVOR JUGOSLOVENSKOG DELEGATA KREŠIMIRA BARANOVIĆA

U okviru Kongresa naučnih i kulturnih radnika SAD za odbranu mira, na sednici sekcije za umetnost, jugoslovenski delegat kompozitor Krešimir Baranović izneo je stremljenja nove Jugoslavije. U svom govoru on je, između ostalog, rekao:

»Posle oslobođenja u Jugoslaviji se odigrava veliki kulturni preobražaj i stvoreni su uslovi kako za umetničko stvaranje, tako i za kulturno vaspitanje najširih masa. Preko koncerata i radioemesija, a i preko priredbi na radilištima, najšire mase grada i sela upoznaju najveća ostvarenja umetnosti sveta, dela domaćih kompozitora i dela svetskih klasika. Po svim sindikalnim i drugim masovnim organizacijama osnovana su kulturno-umetnička društva sa mešovitim muzičkim, pozorišnim i folklornim sekcijama. Niz jugoslovenskih pompozitora radi na tome da stvori nacionalni stil na osnovu muzičkih tradicija opštekulturnog nasleđa u muzici. Skoro svi jugoslovenski kompozitori obraćaju posebnu pažnju popularnim kompozicijama za mase, koje su inspirisane borbom za oslobođenje i izgradnju zemlje.

Kompozitori, kao i slikari, vajari i književnici i svi ostali umetnici ne nalaze se u situaciji da nude svoja dela, nego da se traže njihova dela.

Naročito je rečit polet muzičkog i opštekulturnog života u Makedoniji, u kojoj je narod tek kroz oslobodilačku borbu stekao pravu mogućnost za svoj puni razvoj. Upravo makedonski narod ima vrlo bogatu tradiciju narodne muzike i igre, ali je do pre pet šest godina bio potlačen i osuđen na zaostalost, i tek je sada stvorio sebi uslove za pun zamah svih stvaralačkih snaga. Najmlađa opera u Jugoslaviji je opera u Skoplju. Ona je počela posle rata da radi s ansamblom sastavljenim uglavnom od amatera, a za godinu dana od formiranja opere s profesionalnim ansamblom već je dala šest operskih premijera«.

Baranović je svoj govor završio sledećim rečima: »Smatram da dobra muzika služi zbližanju naroda i stvari mira i da u kulturnoj saradnji među narodima muzika zauzima važno mesto«.

U radu sekcije prirodnih nauka, kojoj je presedavao američki fizičar profesor Kornelskog univerziteta Filip Morison, učestvovali su vođ progresivne stranke Henri Valas, sovjetski delegat Aleksandar Oparin, indiski matematičar Kosambi, astronom iz države Kolorado Roberts i drugi.

Posle završetka Kongresa, Nacionalni savet naučnika, umetnika i pretstavnika slobodnih profesija preuzeo je inicijativu da se u svim većim gradovima SAD održe masovni mitinzi za odbranu mira u svetu. Na ovim mitinzima trebalo je da uzmu učešća i većina delegata na Kongresu, među njima i delegati stranih zemalja. Međutim, odmah po završetku Kongresa, američke vlasti uskratile su dalji boravak u SAD članovima delegacija SSSR, Jugoslavije. Poljske i Čehoslovačke. Posle niza diskriminacionih mera protiv stranih delegata na Kongresu (uskraćivanje vize delegatima iz Francuske, Italije, Brazilije i drugih zemalja; hapšenje kanadskih delegata pri dolasku u Sjedinjene Države) ovaj postupak američkih vlasti pretstavlja još jedan dokaz više o ratnohuškačkoj i agresivnoj politici američkih imperijalista koji nastoje da onemoguće napore naprednih intelektualaca Amerike i drugih zemalja za očuvanje mira u svetu.

OSNIVANJE NACIONALNIH KOMITETA ZA MIR

U sve većem broju zemalja osnivaju se nacionalni komiteti za mir u vezi sa Svetskim kongresom za odbranu mira koji će se održati u Parizu u toku ovog meseca.

Pored već osnovanih komiteta u Jugoslaviji, Holandiji, Mađarskoj, Švajcarskoj, Engleskoj, Norveškoj, Braziliji, Belgiji, formirani su pet novih komiteta i to u Švedskoj, Nemačkoj, Kubi, Poljskoj i Italiji.

Skupština Jugoslovenske akademije u Zagrebu

U subotu 26 marta održana je u Zagrebu prva ovogodišnja skupština Jugoslavenske akademije. Kao gost skupštini je prisustvovao Ivo Andrić, član Srpske akademije nauka. Skupštinu je otvorio pretsednik Akademije akademik Štampar. Pošto je pozdravio pretstavnike narodne vlasti, goste i akademike, akademik Štampar dao je kratak pregled rada Akademije u toku prošle godine. On je naročito istakao otvaranje galerije, nastavak rada na izdavanju rečnika, uređenje biblioteke i arhiva, sređivanje čuvene Valvasorove zbirke, početak rada na izdavanju pomorske enciklopedije, osnivanje sopstvene štamparije i knjigoveznice itd.

Posle govora akademika Štampara akademik Gušić, glavni tajnik Akademije- podneo je iscrpan izveštaj o radu Akademije u toku 1948 godine.

Iz izveštaja se videlo da su prošle godine u okviru Akademije osnovana četiri instituta: Istoriski institut, Institut za jezik i književnost, Institut za medicinu rada i Jadranski institut. Akademija je, zatim, preuzela tri muzeja: Muzej hrvatskih starina u Splitu i pomorske muzeje u Splitu i Dubrovniku. Akademija je preuzela i restauratorski zavod i Valvasorovu zbirku i primila pod svoju upravu, za potrebe svojih instituta, devet zgrada u Zagrebu, Rijeci, Splitu i Dubrovniku. U 1948 godini izdato je 28 knjiga i 24 separata s ukupnim tiražom od 71.410 primeraka, a pripremljena su za štampu još 22 dela. Izvršena su 24 naučna istraživanja i iskopavanja na terenu, a za obe galerije nabavljeno je 178 umetničkih dela.

Posle izveštaja o finansiskom poslovanju i izveštaja Nadzornog odbora razvila se diskusija.

JULIUŠ SLOVACKI

Povodom stogodišnjice smrti

Pre dva dana, 3 aprila ove godine navršilo se sto godina od smrti velikog poljskog pesnika demokrata Juliuša Slovackog.

Juliuš Slovacki je, pored Mickjeviča, najznačajniji pesnik poljskog naroda. Veliki demokrat i patriot, on je smatrao svoj pesnički poziv kao službu narodu i otadžbini. Odvojen od životnih potreba i težnji svoga naroda, koje je opevao apstraktno i bez dovoljno poznavanja, on se nikada nije mogao uzdići do one visine na kojoj je bio Mickjevič. Otuda je nikao i njegov stav u poeziji i njegov misticizam. Baš zato što je bio odvojen od

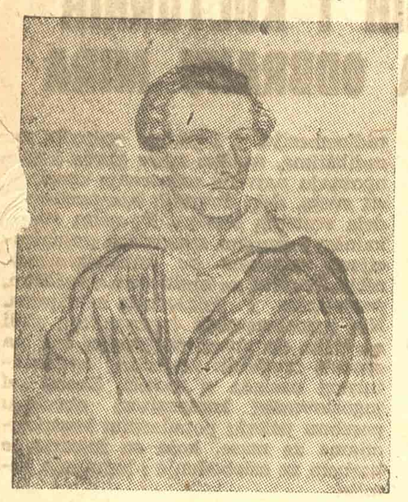

životnih težnji i potreba svoga naroda, bačen u stvarnost emigrantskih svađa i nesuglasica sa kojom se nije mogao složiti, on se stalno kolebao između bekstva od te stvarnosti i želje da promeni taj život. Nezadovoljan postojećom stvarnošću stalno je prelazio sa pesimističkih tvrdnji o bezvrednosti života na optimističko opevanje vrednosti sakrivenih u narodu. Izlažući kroz dela svoje poglede, on je stalno polemisao sa Mickjevičem. Kada je ovaj isticao lepote i zasluge Poljske, Slovacki je nju nemilosrdno šibao u »Grobu Agamemnona«; kada se Mickjevič obraćao papizmu i panslavizmu Slovacki je govorio da se ne treba osvrtati ni na koga, već da snagu treba tražiti u samom narodu.

Prema Marksovoj i Engelsovoj tvrdnji od cele poljske emigracije samo su veliki revolucionari Ljeljevalj i Mjeroslavski shvatali potrebe svoga naroda. Revolucionarnost emigracije bila je odraz revolucionarnosti same Poljske. Simpatije Slovackog bile su stalno na strani te revolucionarne emigracije; i slabosti njenog političkog programa i njenih shvatanja bile su i slabosti Slovackog. On nikada nije do kraja odrazio težnje porobljenih narodnih masa, iako je iskreno verovao u njih i borio se za njihovu budućnost. Svojom poezijom je hteo da vaspita za borbu svoj narod i bolesno i bezvoljno pokolenje kome je i sam pripadao. Stalno se borio za to »da narod nad sobom ne bi začuo plač«, da ne bi čuo rasplakane harfe i tužbalice poljske romantične poezije nad svojom sudbinom. Zato je, neshvaćen za života, kasnije postao jedan od najomiljenijih pesnika poljskih revolucionara. Što je kroz njegovu poeziju često govorila tuga, pesimizam i bol, pokušao je da objasni sam u jednom svom delu:

»Malo je u tom krivice moje mladosti,
Malo tih grobova, koji se množe u Poljskoj,
Malo od stalne samoće u životu,
Malo od vatrenih duhova, koji uznemiruju,
Pokazujući prstima kosti grobova.....«

Kada je Slovacki počinjao da piše svoje prve pesme romantizam je već bio uhvatio duboke korene u Poljskoj. Prva svoja dela on piše pod uticajem svetskih i poljskih romantičara. Motive i ličnosti uzima iz literature. Junaci su mu bajronski tipovi, usamljeni i osuđeni na pogibiju. Oni su održavali nezadovoljstvo sa stvarnošću, ali nejasno, neodređeno, upravljeno neznano prema kome i protiv čega. Karakterističan je u tim delima i antiklerikalizam, koji će se naročito odraziti u njegovim kasnijim delima. I pored svoje umetničke vrednosti njegova prva dela su dočekana hladno. Objavljena posle nesrećne 1831 ona su donosila tonove prohujale, tuđe tadašnjoj emigraciji. Sam Slovacki će ih kasnije oštro i nemilosrdno osuditi. »Prvi tomovi mojih pesama su bez duše, moju mladu imaginaciju kao leptira mamio je, kada sam pisao, sjaj, sunce, oblaci. Pokazao sam se kao umetnik ljudima koji o umetnosti nisu ni mislili, zauzeti važnom i strašnom tragedijom stvarnosti».

Ustanak 1830 zatekao je Slovackog u Varšavi. Romantičar, koji je živeo prošlošću, verovao u snove i ideale, koje je svuda tražio i koji su mu skrivali surovu stvarnost, bio je naglo probuđen. Događaji ga oduševljavaju, opijaju i bude u njemu narodnog pesnika. On ih pozdravlja ciklusom pesama prožetih visokim patriotskim patosom. Slovacki se osetio kao pesnik revolucije i u tim pesmama daje svoj politički program, revolucionaran, demokratski, patriotski, uperen protiv monarhije i crkve. Našao je lek za bolesno pokolenje kome je i sam pripadao. To je vera u slobodu za koju je vredelo baciti se u vrtlog borbe i posvetiti joj život. Ali Slovacki nije doživeo tu slobodu. Mesto nje je došla emigracija, duge i teške godine stranstvovanja, bola i čežnje za izgubljenom domovinom. Taj bol i čežnju će on odraziti u mnogim svojim delima. P'šući svoga »Kordijana«, koji je izražavao njegove poglede na poslednje događaje, on polemiše sa Mickjevičem. Apoteozi savremenog pokolenja i Poljske, koju je dao Mickjevič u svom delu »Zadušnice« III deo, on suprotstavlja u »Kordijanu« pokolenje bez snažne volje, bolesne uobrazilje, nesposobno za delovanje. Sem toga Slovacki u toj drami daje oštru i zajedljivu kritiku vođa ustanka, negativnu karakteristiku zaverenika, ismevava Mickjevičevu mesijanističku ideju o predvodilačkoj i spasiteljskoj ulozi pojedinaca; katolicizmu Mickijevičeve poeme suprotstavlja oštru kritiku papine politike prema ustanku 1830—1831 i prema carizmu.

Pišući posle »Kordijana« svoju fantastičnu dramu — baladu »Baladina«, koju je smatrao za svoje najveće delo, Slovacki već odaje znake misticizma u koji će pred kraj života zapasti. U tome delu dolazi do izražaja misao da samo nebeska sila može učvrstiti dobro na zemlji i učiniti kraj nepravdi. Put na Istok donosi pesniku osveženje, a kao plod toga puta javlja se niz dela značajnih po svojoj umetničkoj i idejnoj vrednosti. Od njih treba pomenuti »Put u svetu zemlju« i »Anheli«. U prvom delu Slovacki daje svoj politički program, blizak programu poljskog revolucionara Mohnackog, ispoveda veru i slobodu i demokratiju i želi da oduševi narod za borbu. Pesnik se oseća solidarnim sa revolucionarnim pokretima Evrope i svestan je svoje misije. On oštro osuđuje šljahetsku Poljsku, a vizija idealne Poljske je izraz čežnje za srećnom otadžbinom. U tom delu Slovacki izražava i svoj kritički odnos prema emigraciji, ne štedeći čak ni demokrate čiji je bio simpatizer. Taj svoj odnos on će najjače odraziti u svom delu »Anheli«. Nasuprot Mickjevičevim »Knjigama hodočašća«, gde se emigraciji pretskazivalo da će spasti Poljsku, a sa njom i ceo svet, Slovacki ističe tezu da ni jedna emigracija, ma kako bila snažna duhovno i moralno, ne može spasti narod izdaleka. Delo oslobođenja mora pokrenuti sam narod u zemlji, na vlastitom tlu, a ne u tuđini.

Najsnažniji i najuzbudljiviji odjek Slovackog na ustanak 1830—31 je njegova drama »Lila Veneda«. Stavljajući radnju u preistorisko doba Poljske, on daje svoj pogled na problem koji ga je stalno zaokupljao, problem — kako narod treba da se drži u borbi. Ne mesijanistička maštanja, ne očekivanja čuda od boga, već snažna volja i delovanje kadri su da probude sve snage naroda i da ga oslobode.

U to vreme Slovacki piše još jedno svoje značajno delo, poemu »Benjovski«, najrealističnije i najshvatljivije za savremenike. Uzevši za temu život pustolova XVIII veka grofa Mauricija Augusta Benjovskog, pesnik pravi niz digresija, ismeva romantizam koji je vladao u krugovima pisaca koje je napadao, obračunava se sa svojim političkim protivnicima. Nadahnut Manifestom Demokratskog društva on piše svoje čuvene strofe o narodu, izražavajući duboku veru u njegovu lepšu budućnost. Nažalost i ta poema, kao i kasnija drama »Fantazi«, ostala je nedovršena. »Fantazi« je posle »Benjovskog« značio dalje udaljavanje od romantizma u pravcu realizma. U vreme pisanja te drame 1841 Slovacki preživljuje tešku krizu. Slično Mickjeviču on traži spasa u misticizmu i polovinom 1842 vezuje se sa Tovjanskim i njegovim pristalicama. Pod plaštom tovljanizma se u to vreme krije reakcionarna struja, koja je vodila kurs na pomirenje sa carizmom i politikom panslavizma. Međutim, veliki patriot i demokrat Slovacki nije mogao tu dugo izdržati. Već posle godinu dana on je izašao iz »Kola«, povlačeći se sve više u samoću i misticizam, a kada je »Kolo« posle nekoliko meseci poslalo ruskom caru Nikolaju I ponizno pismo, on oštro i strasno protestuje protiv toga. On se sada sav posvećuje izučavanju mističara čija dela čita, stvara svoj mistični pogled na svet i piše niz dela prožetih misticizmom. No ipak s vremena na vreme u njemu se budi demokrata. On sa radošću pozdravlja delo »O životnim istinama poljskog naroda »ideologa Demokratskog društva Henrika Kamjenjskog, a kada veliki reakcionar i feudalac Zigmunt Krasinjski izdaje svoje »Psalme budućnosti« da bi osudio program revolucionara, demokrata Slovacki odgovara pesmom »Autoru tri psalma« u kojoj brani demokrate i izjavljuje da su »bez duha prostog naroda nemoćne čovečje grudi« i da nema druge snage sem narodne.

Događaji 1848 istrgli su i Slovackog iz samoće. On ide u Poznanjski kraj da bi tamo pomogao borbu svog naroda, međutim pruska policija ga sprečava u tome. On odlazi u Vroclav, gde se posle skoro dvadeset godina viđa sa majkom. Posle kratkog boravka sa njom vraća se u Pariz gde ga zatiče smrt 3 aprila 1849

Iako Slovacki kod nas nije prevođen koliko bi trebalo, on nije ostao nepoznat našim narodima. Ali to je nesumnjivo malo, i zato pred nama stoji zadatak da svoje narode upoznamo sa onim što je najvrednije i trajno kod velikog poljskog pesnika demokrate, koji nam je baš zbog svoga demokratizma blizak i danas.

Stojan SUBOTIN

Dela Juliuša Slovackog prevedena na naš jezik

Otac kužnih u El Arišu, preveo Franjo Marković, 1877, štampano u knjizi »Iz mladih dana«, Matica Hrvatska, 1883, str. 166—176, ponovno: »Poljska lirika«, Zabavna biblioteka 602, str. 133—142, Zagreb, 1939.

Jan Bielecki, preveo August Senoa, »Vijenac«, 1879, br. 11, 12 i 13.

Mindove, kralj od Ledana, »Narodna biblioteka«, sv. 94, str. 60, Pančevo, 1885.

Poslednja uspomena na Lauru, preveo Nikola Manojlović-Rajko, »Stražilovo«, 1888, br. 11.

Otac kužnih u El Arišu, preveo T. Maretić, Čitanka iz slavenske književnosti, Zagreb, 1896, str. 337—349.

Anhelli, prevod Stefa Iskra, »Prosvjeta«, 1898, br. 22 i 23.

Anhelli, preveo Lujo Novak, »Ilustrirani obzor«, 1909, str. 553—565, ponovo u »1000 najlepših novela«, sv. 24, Zagreb, 1930.

Lilla Weneda, preveo Julije Benešić, Matica Hrvatska, 1910, str. 125, prikazivano u Zagrebu 15. V. 1910.

Otac pomrlih od kuge u El Arišu, preveo Lazar R. Knežević, »Bosanska vila«, 1913, br. 22 i 23.

U Švicarskoj, preveo Julije Benešić, Zagreb 1928, posebni otisak iz Hrvatske revije, br. 1—2, zatim u »Poljskoj lirici«, zabavna biblioteka, sv. 602, Zagreb, 1939, str. 144—159.

Komentar o kampanji „Imanitea"

Prelistavam poslednje brojeve »Imanitea«. Stranice i stranice ispunjene vestima agencija Rajter, Telepres, Asošijeted-pres, Franspres. Sve o Jugoslaviji. O Jugoslaviji koja je na vodno napustila demokratski tabor. O Jugoslaviji u kojoj je tobože glad, nemaština beda. O Jugoslaviji u kojoj se ne izgrađuje socijalizam već kapitalizam. I takva slična trabunjanja. Čitajući »Imanite« prosto se čudim kako se ove novine u kojima su naštampane ove budalaštine ne naježe, od sramote. Ove novine u kojima je čak po neki put pisalo i o herojskoj borbi jugoslovenskih naroda, o našoj slavnoj Komunističkoj partiji Jugoslavije, o drugu Titu. Onda, odmah pored senzacionalnih žutih dopisa agencije Junajted-pres, članak Simone Teri. One iste koja je o Jugoslaviji govorila istinu dok je bila u Jugoslaviji i dok su joj sećanja iz naše zemlje još bila sveža. A sada, već toliko vremena van Jugoslavije, inspirisana gnusnom rezolucijom Informbiroa, Simon Teri je sasvim zaboravila ono što je videla. Sada, valjda zbog toga što se »ne seća«, prosto prepisuje vesti iz buržoaskih agencija.

Prelistavam ove brojeve »Imanitea« i razmišljam. Koliko Francuza će pročitati ovo i složiti se s tim? Pokušao sam da rezonujem. Upotrebio sam čak i statistiku. Najednom se setih nečega. Bilo je to u leto 1947 godine u Parizu. Sa grupom jugoslovenskih studenata otišao sam u Velodrom d'iver da prisustvujem masovnom mitingu pariskih komunista. Toga dana je Torez trebalo da da referat o odlukama donesenim na kongresu Partije u Strazburu.

Ulaznice nismo imali. Na ulazu u Veledrom bilo je mnoštvo sveta. Španski komunisti, vijetnamski rodoljubi, Marokanci, Italijani, Alžirci. I masa Parižana. Redari su nas zaustavili i zatražili propusnicu. Počeli smo da se pravdamo: da nismo znali, da nismo iz Pariza, već iz Jugoslavije. »Titovi«? — prekida nas redar. »Da mi smo Titovi«, ponosno smo mu odgovorili. »Alors, ulazi camarades«. Vama ne treba propusnica. Drugarski smo se rukovali i ušli. Ogromna sala Velodroma bila je prepuna. Dvadeset-trideset hiljada ljudi. Svi su došli da čuju Torezov referat. Jedva smo našli nekoliko sedišta u poslednjem redu iza nekog stuba. Oko nas ljudi i žene, radnici i radnice, stari i mladi. Svi su ozbiljni. Svesni su situacije u koju je niz reakcionarnih vlada uvukao njihovu domovinu. Politbiro zauzima mesta na bini. Aplauz. Uzvici. »Vive le Parti communiste«, »Thorez au pouvoir«. Komunistički poslanik za Senu uzima reč i rezimira odluke Kongresa. Objašnjavamo drugovima koji ne znaju francuski o čemu je reč. Ispred nas neko se vrpolji. Najzad se neki radnik četrdesetih godina okreće i šapuće: »Camarades, razumeo sam da ste stranci, ali pokušajte da govorite malo tiše. Ovo je važno«. I posle nekoliko trenutaka: »A odakle ste vi?« »Iz Jugoslavije, camarade«, odgovaramo mu. Sumnjivo nas gledajući ponovo nas pita: »Dobri ili loši Jugosloveni?«. »Ovde smo na studijama«. odgovaramo mu, na leto ćemo kući«.

»Dajte mi ruku, skoro uzviknu radnik. Sa svima se rukovao. »Ja se zovem Baroa. Ovo mi je žena, Loret, a ovo je sin«... i tu ukaza na lepog mališana svoje tri ili četiri godine... « On se zove... Tito. »... Rodio se dok sam bio u Makiju. Ostao je bez imena do mog povratka. A onda sam mu dao to ime. Još odmah u početku borbe, rešio sam da dàm Titovo ime svom prvencu. Neka se ponosi i neka bude dobar komunista. I biće... — doda Baroa tapšući malog po ramenu...

Ne prelistavam više Imanite. Samo vidim lik francuskog radnika Baroa, onog koji nas je pustio i rukovao se s nama. Vidim one ljude u gomili koji su svi ličili na Baroa ili na redara, — ili na maloga. To nisu ljudi koje će Imanite da ubedi da jugoslovenski narodi ustvari nisu vodili borbu protiv fašizma. To nisu takvi koji će poverovati jednoj Simon Teri kada im jednim izveštačenim stilom, koji ima svoje osnove u precijoznom načinu govora, a korene u američkim časopisima za visoko društvo, kaže da je Komunistička partija Jugoslavije izdala stvar radničkog pokreta. Baroa i drugovi su pravi francuski komunisti. Naši oprobani drugovi.

L. D.

Austriski intelektualci protiv rehabilitovanja nacista

U austriskom kulturnom životu bivši nacionalsocijalisti igraju sve veću i veću ulogu. Jedni, koji su odmah posle sloma Hitlerove Nemačke smatrali korisnim da se o njima što manje govori, nalaze da je došlo vreme kada ova opreznost nije više potrebna. Drugi opet, koji su obuhvaćeni amnestijom za »manje opterećene naciste«, nalaze da amnestija istovremeno znači i rehabilitaciju i nastoje da se vrate na svoje stare položaje. Karakterističan je u tome pogledu slučaj profesora Nadlera. Nadler, koji je bio najveći autoritet za nemačku književnost na Bečkom univerzitetu, posle anšlusa prišao je nacionalsocijalizmu i u svojim publikacijama, kao i na predavanjima širio nacističke ideje. Nadler, doduše, za sada nema prava da predaje, ali je nedavno u Lincu objavio svoju »Istoriju austriske književnosti«, koja bi svakako mogla da utiče negativno na studentsku omladinu.

Zbog ovog i sličnih slučajeva napredni austriski intelektualci, među njima i profesor Rolet, pretsednik Saveza književnika, dr Karl Garcaroli, direktor Austriske galerije, profesor univerziteta Novotni, dr Oto Beneš, direktor Albertine, i mnogi drugi, predali su ministru prosvete dr Feliksu Hurdesu memorandum u kome izražavaju svoju zabrinutost zbog toga što izvesni nacionalsocijalisti opet zauzimaju svoje stare pozicije u kulturnom životu. U memorndumu se između ostalog kaže: »Ljudi koji su u doba nacionalsocijalizma zauzimali vodeće položaje u kulturnom životu, smatraju, pozivajući se na demokratske postupke, da mogu opet opravdano da reflektiraju na svoje stare položaje i u tome, što je čudnovato, nalaze potporu uglednih ličnosti i javnih ustanova. Potpisani smatraju osnovnim zakonom poštenja da oslobođenje od kazne ne može značiti rehabilitaciju na intelektualnom polju«.

»Kultura« sa revolverom za pasom

Iako se u Sjedinjenim Američkim Državama napredne knjige još ne spaljuju po gradskim trgovima, ovakve mere nisu nimalo nemoguće i njihovo približavanje sve se više negovještava. Na kongresu američkog Saveza bibliotekara, koji je održan nedavno u Atlantik Sitiu, navedeno je u tom pogledu nekoliko konkretnih primera. U Filadelfiji, na primer, policija je jednog dana upala u deset knjižara i zaplenila preko 2000 knjiga, među kojima i nekoliko romana poznatog pisca Erskina Kaldvela (Eskine Caldwell). U južnim državama policija je u bibliotekama pored ostalog zaplenila i roman Lilijane Smit (Lilijane Smith) »Čudan plod«, u kome se ustaje protiv rasne diskriminacije. U državi Njujork zabranjeno je učenicima da čitaju liberalni časopis »Nejšn« (»Nation«), zato što je objavio nekoliko istinitih reportaža o delatnosti katoličke crkve. Takvih primera ima još dosta...

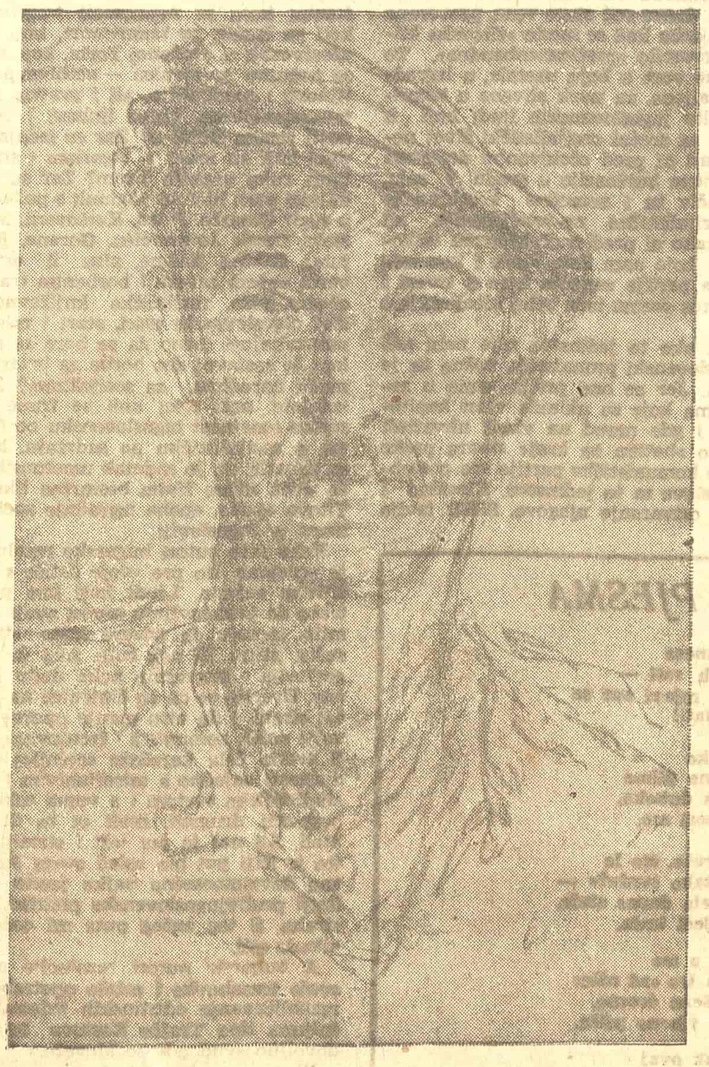

Petar Lubarda: **Frontovac sa Pruge Nikšić—Titograd**

O OBNOVI NEMAČKE KNJIŽEVNOSTI

Kulturni život posleratne Nemačke ne pretstavlja jednu celinu. Danas je Nemačka razdvojena na dva dela sa dva različita društvena poretka, na zapadnu Nemačku, u kojoj se razvija kolonijalna kultura u čijoj izgradnji učestvuju bivši hitlerovci pod »materinskim« okriljem okupacione vlasti, i istočnu, u kojoj se stvara demokratska kultura zasnovana na poštovanju suverenosti nemačkog naroda. Sovjetska zona pruža široke mogućnosti za slobodni razvitak demokratskih elemenata i zato je sasvim razumljivo što napredni umetnici i književnici, oni koji pretstavljaju zdrave snage nemačkog naroda, žive i rade u Sovjetskoj zoni. Jasno je da ova demokratizacija kulturnog života ne ide brzo ni lako. Ozbiljnu smetnju pretstavlja s jedne strane činjenica da su ostaci fašizma ukorenjeni u svesti Nemaca i da će ih se oni sporo i teško moći osloboditi, a s druge strane, pravilan razvoj ometaju i nezdravi uticaji iz Bizonije, koji se preko Berlina uvlače u Sovjetsku zonu. I pored toga sovjetske vlasti uspele su da stvore povoljne uslove za kulturni razvitak, tako da ovi štetni uticaji nestaju.

Veći deo književnih radova koji se danas objavljuju u Nemačkoj obrađuju teme iz bliske prošlosti. Kritička revizija prošlosti, otkrivanje zabluda kroz koje je nemački narod prošao, prikazivanje fašističkih zločina, sve su to teme koje će doprineti rešavanju problema savremene Nemačke i ubrzati njen demokratski razvitak.

U tematici naprednih nemačkih pisaca važno mesto zauzima i prikazivanje požrtvovane borbe antifašista-ilegalaca. Primeri onih radnika-komunista, koji su žrtvovali svoje živote u borbi protiv hitlerizma, moći će da vaspitno deluju na nemački narod, a naročito na nemačku omladinu.

Nemački književnici, koji su posle 1933 napustili svoju zemlju i koji su se iz inostranstva borili protiv fašizma, oni koji su dočekali oslobođenje u nekom koncentracionom logoru, kao i oni koji su se povukli u ćutanje i tako sačekali slom trećeg rajha, svi oni danas aktivno rade na stvaranju nove nemačke književnosti.

Tako se napredni pesnik Johanes M. Beher u svojim pesmama bori za jedinstvo Nemačke i tretira aktuelne probleme svoje zemlje.

Fridrih Volf, napredni dramski pisac, koji je posle Prvog svetskog rata napisao dramu »Kotorski mornari« i čija je drama »Ciankali« danas zabranjena u Bizoniji, napisao je novu dramu »Kao šumske zveri« (Wie Tiere des Waldes), u kojoj prikazuje stanje nemačke omladine posle sloma Hitlerove Nemačke. Volf je objavio i jednu zbirku pripovedaka u kojima opisuje antifašističku borbu u Nemačkoj, građanski rat u Španiji, zverstva fašizma u okupiranoj Francuskoj i u Sovjetskom Savezu.

Značajna spisateljica nove Nemačke, Ana Zegers, čiji je roman »Sedmi krst« nedavno izašao i kod nas, završila je roman »Mrtvi ostaju mladi« (Die Toten bleiben jung). Roman prikazuje razvoj dveju generacija, počevši od propadanja spartakističkog pokreta, pa sve do kraja Drugog svetskog rata. Ana Zegers dala je i niz manjih radova objavljenih u zbirci »Sovjetski ljudi« (Sowjetmenschen).

Vili Bredel objavio je dela na tana za vreme emigracije, novele iz doba Francuske revolucije, a nedavno je završio i drugi deo svoga romana »Rođaci i poznanici« (Verwandte und Bekannte). Ovaj roman obrađuje istoriju nemačkog radničkog pokreta i pokazuje istoriske osnove izdajstva desnih socijaldemokrata prema radničkoj klasi. Bredel takođe radi i na delu u koje će biti prikazan život Telmana, vođe nemačkih radnika, koji je poginuo kao žrtva fašizma u koncentracionom logoru.

Hans Maršvica, autor romana »Moja mladost« (Meine Jugend), u kome je na osnovu ličnog iskustva opisao život nemačkog radnika pre i za vreme Prvog svetskog rata, priprema roman iz radničkog života nove Nemačke.

Pesnik Štefan Hermlin, koji je učestvovao u ratu kao borac francuskog pokreta otpora i čije pesme iz tog vremena pokazuju jak uticaj Aragona i Eliara napisao je zbirku eseja o savremenoj sovjetskoj književnosti, u kojima, prema pisanju sovjetske štampe, daje puno tačnih i dubokih zapažanja. U svojim novijim pesmama on se polako oslobađa komplikovanog stila: njegova forma je jednostavnija, realistička.

Stari Bernhard Kelerman, koji je za vreme hitlerizma sasvim ućutao, uzeo je posle njegovog sloma živo učešće u organizaciji Kulturbunda. On je nedavno objavio roman »Mrtvački ples« (Totentanz), u kome pokazuje kako je Hitlerov sistem laži i prevara povukao »osrednjeg Nemca« na put fašističkih zločina.

Iz ovog letimičnog pregleda vidi se da u izgradnji nove nemačke literature učestvuju uglavnom pisci koji su otpočeli svoj književni rad u Vajmarskoj Nemačkoj, a možda još i ranije. Mladi i najmlađi književnici još traže svoj put: tek kada ga i oni budu našli moći će se govoriti o korenitoj obnovi nemačke književosti.

DRAMSKA KNJIŽEVNOST U RUMUNIJI

Rumunski književnik Dimitru Kifa objavio je nedavno u časopisu »Flakare« članak u kome prikazuje stanje dramske književnosti u Rumuniji kao i razvoj i ostvarenja mladih dramskih pisaca.

Oslobođenje Rumunije i socijalni preobražaj koji se u Rumuniji ostvaruje, ističe Kifa u svom članku, dali su velikog poleta rumunskoj književnosti. U svim književnim rodovima pojavila su se dela koja obrađuju društveno-političku stvarnost nove Rumunije. Jedino na polju dramske književnosti nije se mnogo osetilo od ove živosti i poleta. U prvim pozorišnim komadima, nastalim po oslobođenju, zapaža se ideološka konfuzija i dekadentna stremljenja. Jedini komad iz tog perioda sa pravilnom ideološkom koncepcijom, kaže Kifa, jeste drama Mihaila Davidoglua »Čovek iz Čeatala«.

Posle ovih prvih komada javljaju se drame Kiriceska, Šaginiana i još nekolicine rumunskih dramskih pisaca, koje svaka ponaosob pretstavljaju izvesna književna postignuća, ali posmatrana u celini, nikako ne pretstavljaju jedan određeni, napredni pravac u dramskoj književnosti.

Repertoar za ovu sezonu sastavljen je još prošlog leta, te je siromašan u novim komadima domaćih autora. Međutim, od prošle jeseni do sada predat je Direkciji pozorišta izvestan broj komada, među kojima ima nekoliko od veće vrednosti. Većina ovih komada odlikuju se interesom za problematiku revolucionarnog preobražaja koji se odvija danas u Rumuniji, dok drugi obrađuju značajne događaje iz nacionalne istorije Rumunije. Ovi komadi odlikuju se pravilnijom ideološkom orijentacijom, što je svakako nov, pozitivan, momenat u rumunskoj dramskoj književnosti.

U rumunskoj štampi mnogo se piše o komadu »Balčesku« od Kamila Petreska, sa tematikom iz nacionalne istorije. Istoriski motiv obradio je i Viktor Eftimiju. Njegova drama »Haj duci« pokazuje da se Eftimiju trudi da napusti svoja dosadašnja dekadentna shvatanja i da svoje stvaralaštvo stavi u službu naroda.

Jedan od najpoznatijih rumunskih dramskih pisaca je Jon Luka. Njegov dramski talenat je takođe bio zalutao na stranputicu psihologističkih istraživanja, čak i mistike. Međutim, poslednjih godina Jon Luka se više približio realističkom tretiranju društvene problemtaike. Njegova drama »Dumitra« odigrava se u godinama uoči revolucije 1848, dok druga drama »Veštica Leana« prikazuje bratimljenje rumunske i ruske vojske za vreme rata 1877.

Tematika iz prve polovine prošlog veka (ustanak Tudora Vladimireska 1820 — 21 godine) obrađena je u satiričnoj komediji Laskara Sebastijana »Sa hlebom i soli«.

Istoriski komad »Kod dobrog i veselog Ilije« od Jona Damijana prikazuje sitno građanstvo Bukurešta, sitne zanatlije i trgovce za vreme revolucije 1848.

U pozorišnim komadima sa aktuelnom tematikom, oseća se, kao i u istoriskim dramama, uticaj sovjetske dramske književnosti. Među piscima koji se bave aktuelnim problemima mnogi se prvi put javljaju sa svojim dramama, a neki od njih su čak veoma mladi.

Korneliju Dragoman u svom komadu »Kanton 88« opisuje štrajkove železničara u Grivici. Drama Lučije Demetrius prikazuje nacionalizaciju, komad Gustava Valentina dekadenciju i izolovanost buržoazije, Jon Borvizeanu prikazuje žitarskog špekulanta u dunavskim lukama, a Vornik Basaberanu stav omladine za vreme Hitlerove okupacije.

U svom obrađivanju savremene problematike mladi pisci se najčešće služe satirom, kao najjačim oružjem u borbi protiv imperijalizma. Njihova satira uperena je protiv svega što je nazadno, zastarelo, nezdravo. Oštra kritika birokratizma data je u komediji A. Šaginiana »Gospodin generalni direktor« i u komadu »Situacija N 4« od Jonela Carana i Štefana Tita. Korumpiranu građansku štampu i izdavačko poslovanje žigošu Aviam i Firea u svojoj komediji »Po pesku 22«. U svome prikazu Dimitru Kifa navodi i komade za dečje pozorište, kao što su »Devojčica iz šume« i »Radionica patuljaka« od Kobara i Rudeana i »Deca ribarskog zaliva« od Danijana i Ilijeska.

Ovi pozorišni komadi, koji su podneti Direkciji pozorišta, pokazuju, prema oceni lista »Flakare«, da je u Rumuniji dramska književnost dobila nove mogućnosti za pravilan razvoj i nalazi se na putu napretka.

PITANJA ZA DISKUSIJU

O našoj masovnoj pesmi

Andreja PREGER

Pesme naprednog radničkog pokreta, kao i sovjetske pesme koje su bile poznate kod nas pre rata, pretstavljale su značajnu mobilizatorsku snagu. Ali one nisu mogle potpuno da zadovolje potrebe koje su se javljale u narodnooslobodilačkoj borbi. Većina njih bila je preuzeta od drugih naroda. Narodi Jugoslavije osećali su potrebu za svojom sopstvenom pesmom, koja će da izrazi njihova raspoloženja, da da oduška njihovoj radosti, da bude tumač njihovih osećanja na specifičan način, blizak našim narodima, intonacijom njihove melodike. Tako je nastala narodna pesma oslobodilačke borbe, naša partizanska pesma. Okvir ovoga članka ne dozvoljava da se zadržim na prikazivanju naše narodne pesme iz Oslobodilačkog rata. O toj temi dosada kod nas nije pisano, ma da bi ona iziskivala posebnu studiju. Dovoljno će biti ako se na ovom mestu zadržim na konstataciji da narodne pesme koje govore o Oslobodilačkoj borbi imaju najrazličitije vidove. Imamo pesama tragičnih, punih humora, epskih i lirskih, pesama u ritmu marša kao i u ritmu narodne igre, pesama u stilu romanse kao i drugih oblika. Kao i druge naše narodne pesme i one imaju za osnovu najrazličitije lestvice i ritmove. Ova umetnička mnogostranost, koja je uspela da odrazi tolike vidove stvarnosti borbe, svu skalu osećanja njenih učesnika, zacelo pretstavlja jedan od razloga ubedljivosti i masovnog dejstva tih pesama. Ove pesme, nikle neposredno u narodu, najpopularnije su naše masovne pesme, one su se urezale duboko u svest masa i postale njegova nerazdvojna svojina.

U toku oslobodilačke borbe nisu se pevale samo stare revolucionarne, sovjetske i naše nove narodne pesme. Nicale su i pesme, komponovane od naših kompozitora koji su pošli u borbu sa svojim narodom. Najveći potstrek za stvaranje takvih kompozicija dalo je objavljivanje partizanskih pesama Vladimira Nazora. Njegove pesme »Drug Tito«, Pjesma o pesti, Crvena zvijezda, Mitraljeza, komponovali su među ostalim: Nikola Hercigonja, Oskar Danon, Miroslav Špiler, Nikica Diklić, Natko Devčić, Silvije Bombardeli, Rade Simoniti. Najpopularnija od njih postala je Danonova »Uz maršala Tita«. Mnogo su se pevale i Simonitijeva »Drug Tito« i Devčićeva »Mitraljeza«, koja sadrži dosta humora, ali ponešto i vulgarizovanog. Vedrine poleta imaju Diklićeve pesme, ali su one i suviše naivne. Pored Nazorovih tekstova uzimani su i drugi (Goran Kovačić). Niz pesama nastao je u Sloveniji. Među najuspelije slovenačke borbene pesme, a po mom mišljenju, i naše borbene pesme uopšte, treba ubrojiti pesmu »Hej brigade« (reči i muzika slovenačkog pesnika Mateja Bora) kao i »Hej tovariši« (muzika Marijana Kozine, reči Franca Kosmača). U pesmi »Hej brigade«, autor je s velikom neposrednošću izrazio sav polet, životnu radost, borbeni optimizam, tako karakterističan za narodnooslobodilačku borbu. Melodija pesme ima narodsku intonaciju, koja je približuje slušaocu kao i pevaču. Pesma »Hej tovariši« ima više elemenata takozvanog Liedertafel stila, ali je ona dala odličan primer marš-ritma koji deluje veoma sveže. Među slovenačkim kompozitorima koji su s uspehom radili na masovnoj pesmi treba spomenuti Karola Pahora. Poznata je njegova pesma »Na juriš« (na tekst Tone Seliškara), ma da ona nije njegova najbolja pesma. Pahor je jedan od prvih kompozitora kod nas koji borbene pesme ne stvara samo u ritmu i stilu marša i himne. Niz njegovih pesama, koje nose oznaku »u narodskom tonu« (»Pozdravi«, »Nov cvet«, na tekst Jože Udoviča i »Zdravica«, na tekst Tone Seliškara) horske su pesme lirskog nastrojenja, rađene na osnovu narodske melodike i na harmonijama bliskim slovenačkoj narodnoj pesmi. Ove pesme na sasvim drugi, nov način obrađuju tematiku borbene pesme nego one, koje su dosada spomenute. Pahorove pesme u narodskom tonu oslobođene su onog šablona koji je donekle uticao na veliku većinu masovnih pesama komponovanih kod nas u toku i posle rata. Taj šablon rezultat je mišljenja da te pesme uvek moraju biti pune pokliča, poziva, parola, uvek u četiri-četvrtinskom, odnosno parnom taktu, u ritmu marša, podvučene dinamike. Sve te karakteristike, podvučene u tzv. masovnim pesmama nastalim po oslobođenju, daju svima njima izvesnu jednoličnost, sprečavajući da svaka od njih razvije svoju punu individualnost, da izgradi svoje specifično obeležje, što bi upravo činilo privlačnu snagu tih pesama.

Naši autori nisu u dovoljnoj meri uspeli da koriste iskustvo koje pruža proučavanje narodnih partizanskih pesama i sovjetske masovne pesme. Kolika je raznovrsnost narodnih pesama o oslobodilačkoj borbi! Kakvo bogatstvo tema, osećanja, izražajnih sredstava. Uzmemo li najlepše, najizrazitije pesme među njima, videćemo da većina ima lirski, nežni karakter, (»S Ovčara i Kablara«, »Zlatibore«, »Goro, goro zelenijeh grana«). Epski karakter pesama »Ide Tito preko Romanije« i »Romanijo, visokog visa«, kao i tragičan ton pesme »Oj Glamočko ravno polje« ili tužno raspoloženje pesme »Omladinka Mara« ništa nije oduzelo borbenoj snazi i mobilizatornoj ulozi tih pesama. Ipak, te mnogostranosti i raznovrsnosti ne susrećemo u masovnim pesmama naših kompozitora.

Jedan od najplodnijih kompozitora masovnih pesama, Josip Slavenski, umeo je da se približi intonaciji međumurske narodne melodike i u svojim masovnim pesmama. Njegove pesme »Crvena armija«, »Heroj Tito«, »Staljin — Tito« uprkos izvesne oporosti melodiski su bogate, ali nisu postale svojina masa. Možda razlog zato treba tražiti u izvesnoj njihovoj deklarativno manifestacionoj prirodi, što sprečava njihovo intimno delovanje. U svojoj obradi pesme »Druže Tito, ljubičice bijela« on je to izbegao, dok je njegova melodika u »Pesmi narodne omladine« (tekst Gvida Tartalje) najsvežija i originalna. Dobra strana masovnih pesama Mihovila Logara je u tečnoj i glatkoj melodici koja se lako pamti. To je mnogo doprinelo uspehu tih pesama, ma da se one približavaju više italijanskom melodijskom tipu nego našoj narodnoj melodici. Od mnogobrojnih njegovih pesama samo se neke pevaju. Razlog je u njihovoj jednoličnosti i sličnosti. Od masovnih pesama Oskara Danona već je spomenuta pesma »Uz maršala Tita«. Od ostalih njegovih pesama najuspelija je »Steg partije«, na reči Čedomira Minderovića. Danon u svojim pesmama prilično naginje unošenju ruske intonacije u melodiku i harmoniju svojih kompozicija. Još u većoj meri je to bilo karakteristično za stvaranje Nikole Hercigonje, koji je dao priličan broj masovnih pesama. Njegova kompozicija »Naša pjesma« na tekst Gorana Kovačića, nastala za vreme rata, nije prodrla u mase, zbog teške pristupačnosti stihova i melodije. Više je uspeha imala njegova pesma »Drug Tito« na Nazorov tekst. Njegove pesme nastale posle rata takođe su sve u ritmu marša ili u nekom svečanom, himničnom raspoloženju (»Bratskoj armiji«, na tekst G. Tartalje, »Republici«, na tekst M. Vranješevića, »Miner«). Interesantan je njegov pokušaj stvaranja masovne pesme skoro doslovnim citiranjem dveju narodnih pesama, jedne srpske i jedne makedonske (»Našoj armiji«, tekst Grigora Viteza). Takav put ne smatram pravilnim. Pre svega ove pesme žive u svesti naroda svojim prvobitnim tekstom i njegovim smislom. Sem toga takvo donekle automatsko citiranje narodne pesme ne može da bude spontano ni ubedljivo. Od pesama Milenka Živkovića treba spomenuti »Ovdje je mladost«, po tekstu Branka Ćopića, koju je inspirisala Omladinska pruga. Ovaj divan i veličanstven poduhvat naše omladine potstakao je na stvaranje mnogih pesama, od kojih je najuspelija »Dižimo brigade« od Natka Devčića, na tekst Zdenka Štambuka. To je svakako jedna od najpopularnijih naših pesama, što samo po sebi svedoči o njenoj bliskosti i pristupačnosti masama. Svojom svežinom i svojim poletom ta pesma zaista otskače od uobičajenog šablona masovnih pesama koje se pišu kod nas. Devčić je i autor jedne od retkih naših posleratnih masovnih pesama lirske intonacije: »Prvomajska« (reči Zdenka Štambuka). Šteta je što ta pesma dosada nije izdana, jer bi obogatila našu zasada oskudnu literaturu ove vrste.

Od ostalih hrvatskih kompozitora s uspehom su pisali masovne pesme Ivo Tijardović i Silvije Bombardelli. Slično Dunajevskom u Sovjetskom Savezu, Tijardović unosi intonaciju operetske arije u našu masovnu pesmu. Njegove pesme »Pesma prvom maju«, »Kao grad iz bajke«, »Na prugu« imaju takvo obeležje. Čudnovato je da uprkos izrazite melodiornosti ovih pesama nijedna nije prodrla. Držim da je razlog u nedostatku narodskog tona u njima. Uspeh Tijardovićevih opereta počivao je upravo na srodnosti njegovih melodija s dalmatinskom varoškom popevkom. Taj se elemenat ne oseća u pomenutim njegovim pesmama.

Upravo tu intonaciju veoma je uspešno koristio S. Bombardelli u svojim pesmama iz filma »Slavica«. Neosporno je da je veliki uspeh i popularnost prvog našeg domaćeg umetničkog filma doprineo širenju i prodiranju pesme »Titovi mornari«. Ipak, omiljenost ove pesme ne počiva samo na uspehu filma, već upravo u njenoj bliskosti duhu dalmatinske pučke popevke.

Pođemo li od ove činjenice moći ćemo dati pravilan odgovor na pitanje kojim putem treba da pođe naša masovna pesma. Kao što je i sovjetska masovna pesma crpla elemente iz raznih izvora: iz ruske i ukrajinske narodne pesme, iz pesama ostalih sovjetskih naroda, iz vojničke pesme predrevolucionog doba, iz varoške romanse, iz častuški, raznih vrsti narodnih igara, kao i iz elemenata t.zv modernih, društvenih igara, i naša masovna pesma treba da se oslobodi šablona, plakatske uniformnosti, jednoličnog unošenja parola, ritma marša. Ona treba da postane specifična, inspirisana elementima naše narodne melodike i naših varoških pesama. Ali da bi mogla da uspe muzika naših masovnih pesama, potrebni su pre svega dobri tekstovi, stihovi jednostavni i ubedljivi, bez prenatrpanosti i apstrakcija, stihovi puni slikovitosti.

JAVORINA

Gledao sam pionire mlade
kako javor po goleti sade.

Jednog dana, kad proljeće svane,
tu će listat javorove grane.

Jednog dana ta će golet pusta
biti šuma od javora gusta.

Dana jednog pionire ove
proslavit će gusle javorove.

Gustav KRKLEC

Pripreme za Festival kulturno-prosvetnih društava Hrvatske

U septembru ove godine Savez kulturno-prosvetnih društava Hrvatske održat će republikanski festival, na kojemu će učestvovati najbolja radnička, seoska, omladinska i druga kulturno-prosvjetna društva. U kotarima i gradovima, kotarski odnosno gradski savezi KPD priredit će smotre kulturno-prosvjetnog rada svojih društava, grupa i sekcija. U maju o. g. izići će kao edicija »Kulturnog radnika«, organa Saveza, priručnik sa podesnim materijalima koji će pomoći osobito manjim društvima u pripremama za festival i za dalji rad.

GOSTOVANJA KULTURNO-UMETNIČKIH DRUŠTAVA

Uzajamna gostovanja istaknutih kulturno-umetničkih društava iz pojedinih narodnih republika sprovodiće se ove godine prema utvrđenom planu. Već u toku sledećeg meseca polaze na prvu turneju po Narodnoj Republici Srbiji kulturno-umetnička društva »Jedinstvo« iz Splita, »Josip Kraš« iz Bjelovara i »Vladimir Nazor« iz Zagreba sa oko 225 članova izvođača, a zatim će posetiti Sloveniju »Kolo« iz Šibenika i »Pavao Markovac«. U Crnoj Gori će gostovati kulturno-umetnička društva »Jedinstvo« iz Rijeke, »Florijan Bobić« iz tvornice »Varteks«, dramska grupa društva »Vinko Jedut« i folklorna grupa društva »Otokar Keršovani«. Makedoniju će posetiti mešoviti vokalni zbor i folklorna grupa radničkog kulturno-umetničkog društva »Vinko Jedut«. Istaknuta kulturno-umetnička društva iz ostalih republika posetiće isto tako veće gradove i veće radne kolektive u Hrvatskoj.

PRIPREME ZA SMOTRU KULTURNO-UMETNIČKIH DRUŠTAVA CRNE GORE

Republička smotra kulturno-umetničkih društava Crne Gore održaće se početkom meseca jula. Sva društva već se intenzivno pripremaju za učešće na smotri.

Savez kulturno-prosvetnih društava Crne Gore izradio je program republičke smotre, rukovodeći se pritom aktuelnošću, idejnošću i umetničkim kvalitetom pozorišnih i umetničkih dela, kao i kvalitetom svakog pojedinog društva. Pored poznatih kulturno-umetničkih društava sa Cetinja, iz Nikšića i Titograda i drugih gradova Crne Gore, na smotri će prvi put učestvovati kulturno-umetničke grupe sa sela.

Za svako kulturno-umetničko društvo utvrđen je već program sa kojim će izići na smotru. Tako će na primer omladinsko društvo »Budo Tomović« iz Titograda, koje je nagrađeno na prošlogodišnjoj smotri, pripremiti pozorišni komad »Beli se usamljeno jedro« od Katajeva, a društvo »Stanko Dragojević« komad »Somov i drugi« od Maksima Gorkog. Ostala društva, koja su se već prilično umetnički afirmisala, prikazaće dramska dela Čehova, Suhodolskog, Nikitina i drugih, a od domaćih dramskih pisaca zastupljeni su: Nušić, Cankar, Kočić, Trifković, Bor, Horvat, Ćopić i drugi. Biće prikazane i dve slike iz Njegoševog »Gorskog vijenca«. Novoosnovane dramske grupe sa sela pripremiće pozorišni komad »Analfabeta« od Nušića.

Muzički deo programa isto je tako već utvrđen. Bolji horovi pripremiće Desetu rukovet od Mokranjca i po dve kraće pesme, a drugi horovi pripremiće takođe Mokranjčeve rukovetii narodne pesme u umetničkoj obradi. Za zajednički nastup horovi će pripremiti »Pesmu petogodišnjem planu«.

Na ovogodišnjoj smotri prvi put će nastupiti i ženski horovi. Pored dramskih i horskih grupa, na smotri će učestvovati i folklorne grupe koje će prikazati igre svoga kraja, čuvajući pritom njihovu originalnost.

O radu Narodne biblioteke u Šapcu i o šabačkom muzeju

Šabačka biblioteka osnovana je 1847 godine, kada je zvanično nazvana »Šabačko čitalište«. Njeno osnivanje usledilo je petnaest godina posle otvaranja beogradske biblioteke. »Šabačko čitalište« je osnovano na inicijativu nastavnika šabačke gimnazije, koji će već godinu dana docnije dati svoj vidan doprinos prilikom osnivanja »Drugog knjažeskog teatra«.

Početkom druge polovine XIX veka, Šabačka biblioteka postaje centar kulturnog života celog Podrinja. U njenim odajama najradije se sastaju tadanji nacionalni radnici. U tim godinama oseća se da knjiga postepeno ali sigurno napušta manastirska zdanja Međutim, naizmenični ratovi to su znatno omeli, dok su u poslednjem ratu fašisti uništili 6000 knjiga.

Odmah po oslobođenju Šabačka biblioteka obnovila je svoj rad. Od narodne vlasti dobila je znatnu pomoć u knjigama i novcu. U policama biblioteke danas se nalazi 29.425 knjiga.

Narodna biblioteka »Žika Popović« u Šapcu organizovala je dobro način izdavanja knjiga. Uprava biblioteke odredila je dve prostorije koje služe za čitanje, i odakle se knjige ne daju na čitanje van biblioteke. To je i pravilno, pošto se u jednoj od ovih prostorija nalaze knjige najstarijih izdanja, a u drugoj — knjige čija se izdanja dosada nisu ponavljala.

U prostorijama čitaonice uprava povremeno priređuje izložbe koje govore o nekom književnom ili opštekulturnom događaju. Tako je o proslavi stogodišnjice Prešerna, bila priređena izložba o izdanjima Prešernovih pesama.

Uprava Šabačke biblioteke bori se sa teškoćama od kojih je najveća — problem zgrade. Sadanja zgrada je mala i nepodesna za biblioteku. Časopisi i stare novine smešteni su u vlažnim odajama, koje nisu pogodne za ovu svrhu. Ovogodišnji budžet od 150.000 dinara označava porast prema prošlogodišnjem, koji je iznosio 65.000 dinara ali nije dovoljan da bi rešio pitanje prostorije za biblioteku.

Drugo pitanje — pitanje slabog staranja o šabačkom muzeju, u vezi je sa bibliotekom, pošto je pre rata muzej bio pridružen biblioteci. Šabački muzej osnovao je pre sto godina Jevrem Obrenović. Ne zna se tačno šta je muzej tada sve posedovao pošto su kasniji ratovi uništili skoro sve predmete. U vremenu između dva rata, zaslužni kulturni radnik Žika Popović uspeo je da prikupi kulturne i istoriske spomenike, umetničke radove, zbirku starog novca, rukopise Janka Veselinovića i da oformi muzej. U poslednjem ratu muzej je bio ponova opljačkan. Sada se predmeti iz muzeja nalaze u jednoj maloj dvorišnoj odaji biblioteke koja ne može da prima posetioce. U muzeju se između ostalog nalazi zbirka starog novca, iskopine iz kamenog doba, nađene u blizini Šapca, zatim oružje iz turskog doba, kao i mačevi iz najranijeg gvozdenog doba. Pored ovoga, muzej ima jedno staro ulje, »Portret sveštenika«, rad Uroša Kneževića. Slika je na nekoliko mesta oštećena u prošlom ratu od Austrijanaca ubodima bajoneta. Od rukopisa šabački muzej poseduje jednu diplomu sa svojeručnim potpisom kneza Miloša i rukopise Janka Veselinovića.

Ako bi se pronašla pogodna prostorija za smeštaj ovih predmeta koje muzej već sada ima, dalje proširenje muzeja ne bi pretstavljalo problem. Šabački kraj ima bogate nošnje, koje bi se mogle jevtino otkupiti. Sem toga u jednom mačvanskom selu još uvek nalaze se rukopisi Milorada Šapčanina koje bi trebalo otkupiti.

M. GAVRIĆ

PRODAVAČICA KNJIGA

Drugarici Milji, prodavačici knjiga

Vječiti, u miru mudrom, jedan do drugog ćute
Homer, pjevač sa lirom i Lakat-Brade strašni,
Silvije, gorka suza, u redu s veselim Brankom,
pokraj Đakoma tmurnog — Bokačo raskalašni.

Izbrazdan burom, Gorki, zajedno s početnikom,
iskusan otac vodi ruku nevješta sina.
Zola, nabijen strašću i uza nj Dante blijedi,
a dalje — plava ćuba u oči Jesenjina.

To je Miljino društvo. Prije godinu dana
tu je pobožno stala, plaha i tužna lika.
Ta ko bi sanjao ovo? Djevojče iz predgrađa
ulazi, kao domaćin, u salu besmrtnika.

I evo, sad je dobro. Svi su joj znanci stari.
Osjeća svačije srce, uzdah i oči snene,
s jednim na juriš kreće, sa drugim kolo vije
i bajke krilate priča u slova salivene.

Uđe plašljivi dječak, banka u znojnoj ruci,
i Baš-Čelika traži, moćnoga šumskog džina,
sa smiješkom livac traži mamu Vlasova Pavla,
a žustro momče ode u društvu Korčagina.

Iz dana u dan tako: odlaze pisci dragi,
riječ pada k'o sjeme, u samom srcu klija,
u tešku klasju šumi, nadviče razred bučni
i šiba, poput munje, uz fijuk transmisija.

A kada bljesne veče i odmor zašumi gradom,
ona će miljence svoje vidjeti sve po redu:
susrešće junačku majku, pronaći čovjeka gordog
i grupu Mlade garde u tihom drvoredu.

Varoš, i zemlja cijela, dobiće novu dušu
i srce, trepeta puno, k'o ptica na uranku,
a njojzi, djevojci tihoj iz raja besmrtnih riječi,
šaptaće voljeni pjesnik žubornu uspavanku.

Branko ĆOPIĆ

KOD ZADRUGARA U BAČKOJ

Jednog dana, stigavši sa prepodnevne nastave, vojnici saznadoše da jedna grupa naših drugova-oficira, podoficira i vojnika kreće po podne u Bačku, na čelu sa narodnim herojem potpukovnikom Danilom Jaukovićem.

Oko »delegata« su se okupile grupe naših drugova, koji su se radoznalo raspitivali: kako se zovu zadruge, koliko ćemo ostati u njima itd.

Pri polasku su nas zamolili da isporučimo srdačne pozdrave zadrugarima, i da zabeležimo sve što budemo videli o zadružnom životu.

Obećali smo; srdačno smo se rastali, i krenuli na put...

Naši autobusi su velikom brzinom jurili po glatkom novosadskom drumu, i sve su nas više udaljavali od drugova koji su nas i poslednji put pri polasku zamolili: »Izručite mnogo toplih pozdrava drugovima zadrugarima! Pozdravite njihovu omladinu!«

Sunce je već zalazilo kada su naši autobusi skrenuli sa glavnog druma. Posle nekoliko minuta stajali smo pred masom naroda, pionira i omladine, koji su sa zastavama, transparentima i slikama Tita, Lenjina i Staljina izašli ispred sela da nas dočekaju. Pozdravio nas je pretsednik mesnog odbora Narodnog fronta, postariji Crnogorac.

Zajednička radost slila se u snažnu manifestaciju Centralnom komitetu drugu, Titu, Partiji, bratstvu i jedinstvu naših naroda, Petogodišnjem planu. Uputili smo se zajedno sa njima prema mesnom odboru, gde nas je u ime narodne vlasti pozdravio pretsednik odbora i izrazio zahvalnost sela na našoj poseti Narodnom heroju potpukovniku Jaukoviću koji nas je doveo.

Pored nas je stajao i jedan odred pionira. Oni su nas još ispred sela dočekali i posle [illegible] pored nas puni interesovanja, ali stideći se da stupe s nama u razgovor. Posmatramo ih kako ne skidaju pogleda sa naših crvenih šapki, sa uniformi i čizama. Njihov odred je pevajući koračao pored nas, i na suncu su se prelivale njihove pionirske marame i zastava na čelu odreda. Započeli smo razgovor, upitavši jednog pionira:

— Kako se zove vaš odred?

On stidljivo pognu glavu, oči mu zablistaše od radosti, a lice pocrveni...

— Pa reci nam, druže — zašto nam kriješ? Čije ime nosi vaš odred?

— Ime druga Tita, — radosno nam odgovori on.

— A znaš li ti ko je drug Tito?

Primetismo da se on prosto našao uvređen ovakvim pitanjem.

— A zašto me to pitate? Pa mi pioniri bolje od ikoga znamo za druga Tita, — odgovori prkosno.

Postadosmo dobri prijatelji i na našu želju reče nam svoje ime. Zove se Milan Mitrović. Dobar je đak. U kući ima majku i mlađeg bratića. Otac mu je poginuo u Petoj ofanzivi.

Dok smo nas nekoliko drugova razgovarali sa pionirom Milanom, zagrljeni zadrugari, sinovi gordog Durmitora i ponosite Kozare, zajedno sa našim drugovima razviše veliko kolo, iz koga je gromko odjekivala pesma:

Oj Centralni komitete,
Odbijajmo sve klevete...

Kada smo kasnije otišli s njima na večeru, digla je zdravicu i starica-majka Dadajić, čije su nas reči duboko dirnule:

»Deco moja, podižem ovu čašu u zdravlje sviju vas, koji nepokolebljivo nastavljate ono, za šta sam ja dala svoga jedinca sina. Podižem je u zdravlje voljenog druga Tita i njegovih saradnika, koji mudro vode naše narode u lepši i sretniji život. Neka ste živi i zdravi, deco moja! Neka nam dugo poživi drug Tito, naš najveći sin!« Završavajući svoju zdravicu, starica dodade: »Ovo vam, deco, velim iz svoje duše, što mislim i osećam kao majka«...

Posle večere otišli smo na konak kod zadrugara koji su se otimali o naše drugove, da ih odvedu što više svojoj kući.

Jedan vodnik i ja noćili smo u kući zadrugara V. Čegara — koloniste iz Bosne. Domaćica nas je toplo primila.

Ujutru saznadosmo od Čegara da je izgubio tri brata u narodnooslobodilačkoj borbi, u kojoj je i on učestvovao.

»... Teške ti muke, brate, preživesmo za vreme rata... A sa našom vojskom dijelili smo i posljednji zalogaj hljeba — reče nam on u razgovoru. Zatim izvadi iz novčanika jedan presavijeni list, otvori ga i dade meni. Bila je to kopija dopisa sreskog narodnooslobodilačkog odbora Glamoč, upućenog narodnooslobodilačkom odboru Banja Luka, 13. VII 1944 godine. Ovaj primerak je predat njegovom ocu kao potvrda, i glasi:

»Drug Čegar Todor iz sela Crni Vrh oduševljeni pristaša naše narodnooslobodilačke borbe, pružio je svoju pomoć u hrani, radnoj snazi i ostalim potrebama koje je iziskivala naša borba, i to: 2.660 ovaca, 26 komada krupne stoke, 3 konja, 1.280 kg. gotovog hleba, 5.700 kg. žita 9.500 kg. sena, 1.200 kg. vune, 2.530 litara mleka...«

»Dao je četiri sina u narodnooslobodilačku borbu, od kojih su tri poginula«. I dalje: »Starac Čegar je dobrog zdravlja, uvek je raspoložen, i jedina mu je želja da dočeka oslobođenje našeg napaćenog naroda...«

Razgovor u kući zadrugara Čegara tekao je nadugačko i naširoko, o borbama i ofanzivama, o Sutjeci, Drvaru i Neretvi, a zatim o zadruzi i zadrugarskom životu.

— Je li težak rad u zadruzi? — upitali smo ga.

— Za svaki posao odredili smo norme po kojima radimo. Svi ih gotovo premašujemo, a bogami... neki i sa sto posto...«

— Kakav je prihod u zadruzi, i kako ga delite?

— Složno i pošteno... koliko koji zaradi trudodana, toliko i dobije...«

On je sam, (žena je čuvala decu i obavljala kućne poslove) zaradio 284 trudodana za 150 dana i pored ostalog 3.800 kg kukuruza, na svakog člana po 250 kg pšenice (u kući preko cele godine jede beli hleb), 120 kg šećera, 25.000 dinara u gotovu, toliko u bonovima itd.

Godinu dana po oslobođenju zemlje, u jeku obnove od ratne pustoši, Durmitorci i Kozarci odlučiše da više svojim ralom ne prevrću posnu žuticu i kamen, već da odu na plodna vojvođanska polja — ranije vlasništvo odbeglih fašista — i da tamo zaoru duboku traktorsku brazdu i počnu stvarati lepši život koji su odavno želeli i za koji su se borili.

Prvom polovinom 1946 godine nekoliko stotina porodica-kolonista nađoše svoj novi zavičaj u ušorenom i lepo uređenom bačkom selu Dobrom Polju.

Odmah po dolasku oni su otpočeli sa prvim formama zadrugarskog života. Prvo su osnovali nabavljačko-potrošačku zadrugu u koju su se svi upisali, a kasnije, marta meseca 1946 osnovali su i dve seljačke radne zadruge, od kojih je jedna bila četvrtog tipa. Nekoliko meseci kasnije osnovali su još šest zadruga prvog tipa.

Zadruge su im dobro napredovale, i u januaru 1947 sve su prešle u najviši tip. Tada je izvršeno ujedinjavanje zadruga i od njih su stvorene »Pobjeda« i »Crvena zvijezda«.

Pođosmo da ih vidimo. Prvo smo krenuli u »Pobjedu«. Na čelu je išao pretsednik Radoman. Razgledali smo zadrugarske štale, dobro negovane krave i konje. Za ove poslednje jedan zadrugar reče:

— To su naši labudovi. Sada ih u većoj mjeri koristimo i za sezonske radove a kada nam naše fabrike izliju gvozdene konje, onda ćemo ih zamijeniti...

Zadrugari zidaju i jednu veliku konjušnicu za 70 konja, koju će uskoro staviti pod krov. Sagradili su i silos, u koji su stavili 12 vagona stočne hrane.

— Iduće godine ćemo ga napuniti, reče nam pretsednik.

Zatim smo razgledali poljoprivredni inventar zadruge. Zadrugari su nam sa zadovoljstvom objašnjavali rukovanje sa samovezačicama, sejačicama, žetelicama i ostalim poljoprivrednim mašinama koje su u njihovim rukama.

— Nekada je kulak govorio nadničaru: »Zašto da te platim 12 dinara, kada mogu žetelicom požnjeti žito... Ako hoćeš za 8 dinara, i da te hranim, dođi sutra na njivu. A ... ako nećeš, — i ne trebaš mi...« — priča nam jedan zadrugar, predratni stanovnik ovog sela, koji je ranije kao siromah žnjeo na kulačkim imanjima.

Zadrugari ove zadruge imaju i svoju kovačku radionicu u kojoj opravljaju svoje mašine i alat. Radionica raspolaže i švajs aparatom. Namesto starog meha, koji je ranije oduzimao jednog radnika, zadrugari su namestili ventilator koji radi na struju.

— Ovo je nasleđe feudalizma — u šali nam reče pretsednik, pokazujući rukom na stari čađavi meh.

Vršaća mašina, koju ima ova zadruga, može da ovrše dnevno preko 20.000 kg žita; sama izbacuje snopove, pakuje slamu i vezuje džakove. Milan Radanović, koji sa njom rukuje, ovro je za jedan dan 28.000 kg žita. Za vreme vršidbe izgubio je na mašini veliki prst, ali to ga nije omelo da poveća kapacitet, i da jednog dana ovrše i 28.000 kilograma. Za požrtvovan rad i zalaganje proglašen je za trostrukog udarnika.

Posle obilaska zadruge, pretsednik nas je ukratko upoznao sa radom zadruge od njenog formiranja do sada.

Vrednost trudodana, koja je 1946 iznosila 84 dinara, 1947 se popela na 146, 1948 na 240, a ove godine vrednost trudodana iznosi 270 dinara. Zadruga je na kursevima osposobila administrativni kadar, oformila ratarske brigade i odredila norme.

Zadrugari su, pored obavljanja svojih zadrugarskih poslova, dali 2.448 dobrovoljnih radnih dana na izgradnji ekonomskog dvorišta, i 2.212 radnih dana na drugim zadružnim objektima. Pored toga dali su na izgradnji Novog Beograda, autoputa, i ostalim akcijama saveznog, republičkog i lokalnog značaja, 4.000 radnih dana.

Posle obilaska »Pobjede« uputili smo se u posetu »Crvenoj zvijezdi«. Pred upravnim odborom zadruge dočekali su nas zadrugari, omladina i pioniri, kao i juče pri našem prvom susretu.

»Crvena zvijezda« ima 320 porodica sa 1.840 članova. Ona je nešto imućnija od »Pobjede« i u pogledu poljoprivrednog inventara, a takođe raspolaže i većim brojem stoke. Od šest radnih brigada dve imaju po dve samovezačice, a četiri brigade po jednu. Pored toga zadruga raspolaže sa tri traktora, nekoliko žetelica, samovezačica, sejalica i ostalim poljoprivrednim alatom.

— Evo, ova mala sprava... Koliko nam ona samo vrijedi — reče nam u razgovoru jedan zadrugar, upoznavajući nas sa mašinom za vađenje repe. ... Nekada su nastavi on šesnaest radnika vadili jedno katastarsko jutro repe čitavog dana... A mi sada ovom spravom vadimo za jedan dan tri jutra!

— A koliko radnika rukuju njom? — upitasmo ga.

— Svega dvojica, i jedno konjsko grlo.

— A da dođeš u proleće, nastavi on, pa da pogledaš samo šta »buldog« čini na njivi!... Slaže ti, brate, po šest brazdi odjednom, pa od miline da ih gledaš kako su lijepe i duboke...

Vrednost radova koje su izvodili zadrugari »Crvene zvijezde« u toku prošle godine na zadružnim i drugim objektima saveznog i republičkog značaja iznosi skoro milion i po dinara.

U vreme kad je izašla klevetnička rezolucija Informbiroa, pred zadrugarima je stajala velika i plodna žetva. U odgovor zadrugari su umesto za trinaest dana, koliko je bilo planom predviđeno, obavili žetvu za pet dana.

Zajednički ručak protekao je u razgovoru i veselju.

Svakom je od njih po nešto ležalo na srcu i želeo je reći svojim gostima iz Armije...

Ustaje stari čika Sima, podiže čašu, i nazdravlja narodnom heroju Jaukoviću i ostalim gostima:

— Djeco moja, vi znate zašto ste se borili... Moj sin koji je pao u toj borbi imao je zašto i položiti svoj život. Ja sam se, djeco, borio u Turskom ratu 1912 godine; bio sam dva put ranjavan. Borio sam se za slobodu, ali nije bilo slobode!... Nije bilo sloge, nije bilo života... I niko mi, djeco, to nije priznao! A sada! Gledam u nas; nijedna udovica, nijedan starac, nijedna porodica koja je nesposobna za rad, nijesu zaboravljeni od narodnije' vlasti i od našije' zadrugara! Svak se brine o tebi, svak te poštuje i cijeni za čovjeka...

Naši autobusi, koje je omladina iskitila zinzelenom, u prvi večernji suton behu spremni za povratak u Beograd. Bilo nam je teško rastati se od ovog toplog, seoskog, socijalističkog ognjišta, čije iskre radosti osvetljuju novi život.

Dragutin RADIĆ

KRATAK OSVRT NA RAZVOJ MUZIČKOG ŽIVOTA U NAŠOJ ZEMLJI

Oskar DANON

Kao i na svim poljima društvene delatnosti posle oslobođenja prišlo se sa ogromnim elanom obnovi i izgradnji našeg muzičkog života. Narodna vlast pružila je sve mogućnosti za pravilan i širok razmah na polju izgrađivanja i produbljivanja muzičke kulture. U prvom redu prišlo se reorganizovanju muzičkog školstva, osnivanju nižih i srednjih muzičkih škola tamo gde one do sada nisu postojale, proširivanju postojećih muzičkih akademija, organizovanju stručnih muzičkih kurseva i usklađivanju programa muzičkog školovanja. Uz punu podršku narodne vlasti danas sa uspehom rade na muzičkom podizanju i usavršavanju našeg naraštaja 53 niže i srednje muzičke škole i 3 akademije. Dok su u bivšoj Jugoslaviji muzičke škole, kojih je bilo vrlo malo, bile pristupačne isključivo građanskoj i dobro situiranoj deci, danas one ne postoje samo u centrima republika i u glavnim gradovima, nego svugde gde za to postoje uslovi i one su otvorene svim darovitim i muzikalnim učenicima bez obzira na njihovo materijalno stanje. Dok je pre rata veliki broj muzičkih škola bio u privatnim rukama i nastava se u njima razvijala bez sistema, neodgovorno i bez kontrole, danas su sve škole podržavljene i one rade pod stalnom brigom najkvalifikovanijih muzičkih stručnjaka i pedagoga iz naših centralnih muzičkih ustanova i akademija. Ne samo da je školovanje besplatno, nego je za talentovane učenike osiguran i veliki broj stipendija, a u Beogradu postoji internat za naročito sposobnu decu. Na beogradskoj Muzičkoj akademiji otvorena je i niža muzička škola, koja je od svog postojanja pokazala dobar uspeh i vidne rezultate. U muzičkim školama i akademijama posvećuje se sada naročita briga odelenju duvačkih instrumenata. Takva su odelenja pre rata u našim školama retko postojala. Pored brige za stručno podizanje učenika vodi se računa da se naša omladina pravilno kulturno i politički vaspita i uzdigne. Osim obaveznih stručnih predmeta i predmeta opšteg obrazovanja, organizuju se predavanja i diskusije iz oblasti marksizma-lenjinizma. U ovome igra veliku ulogu organizacija Narodne studentske omladine koja u svim školama rukovodi društvenim životom. Pravilan rad na sektoru muzičkog školstva oseća se svakodnevno u novom prilivu umetničkog naraštaja u naš muzički život u orkestrima pozorištima i na koncertnim podiumima.)

Posle oslobođenja zabeležen je nezapamćen interes svih radnih ljudi za kulturno podizanje. Da bi odgovorila potrebama i zahtevima trudbenika narodna vlast otvorila je veliki broj novih pozorišta i mi danas imamo u Federativnoj Republici Jugoslaviji 10 stalnih opera. Dok je u bivšoj Jugoslaviji postajala opera samo u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani i u Osijeku (povremena), danas imamo opere pored već spomenutih u Mariboru Splitu, Skoplju, Sarajevu, Novom Sadu i na Rijeci. Pretstave u ovim pozorištima u neprestanom su razvoju i mi već danas bez preterivanja možemo reći da one imaju solidan umetnički nivo. Na ovim operskim scenama nailazimo na imena naših priznatih umetnika, ali isto tako i na niz mladih operskih pevača, koji su počeli svoju umetničku karijeru posle oslobođenja i stupili u muzički život korakom odraslog. Razume se da tu i tamo ima još nedostataka, kojih je sve manje i koji se otklanjaju ogromnim zalaganjem celokupnog članstva i rukovodstva. Interesantno je da je radni elan mnogo veći tamo gdje je pozorište mlađe, da je zalaganje i jedinstvenost ansambla i rukovodstva mnogo čvršća tamo gde su uslovi najteži.

Repertoar u našim muzičkim pozorištima je širok i raznolik. Glavna pažnja poklonjena je savlađivanju značajnih dela u prvom redu slovenske i naše operske literature i muzičke klasike. Na našim pozornicama se sa uspehom prikazuju dela Musorgskog; Boris Godunov, Soročinski Sajam; Čajkovskog: Evgenije Onjegin, Pikova dama; Glinke: Ivan Susanjin; Borodina: Knez Igor; Rimskog Korsakova: Carska nevesta; Smetane: Prodana nevesta, Poljubac; Dvoržaka: Rusalka; Janačeka: Jenufa; Lisinskog: Ljubav i zloba; Konjovića: Koštana; Gotovca: Ero s onoga svijeta, Morana; Hacea: Adel i Mara; Lotke: Matija Gubec; Polića: Majka Jugovića; Kozina: Ekvinocij; Švare: Veronika Deseniška; Betovena: Fidelio; Mozarta: Figarova ženidba, Don Huan, Otmica iz Saraja, i dela Verdia, Pučinia, Bizea, Masnea i drugih. Baleti su izvodili dela Čajkovskog, Asafjeva, (Bahčiserajski fontan) Prokofjeva (Romeo i Julia) Baranovića (Licitarsko srce), Lotke (Đavo na selu), Hristića (Ohridska legenda) Deliba i drugih.

Uporedo sa obnavljanjem pozorišta i pozorišnog života formirani su simfoniski orkestri, bilo u obliku filharmonije (Beogradska filharmonija, Subotička filharmonija) ili u obliku simfoniskih orkestara Radio stanica, ili samostalnih državnih simfoniskih orkestara (državni Simfonijski orkestar u Zagrebu i Slovenačka filharmonija u Ljubljani). Slovenačka filharmonija, koja u svojoj organizaciji obuhvata simfoniski orkestar i veliki profesionalni mešoviti hor, pretstavlja značajno umetničko telo i odigrava vidnu ulogu na polju širenja instrumentalne i vokalne muzike ne samo u Ljubljani, nego u celoj Narodnoj Republici Sloveniji. Organizovala je samo u toku jedne sezone preko 300 koncerata i obišla veća mesta, veća radilišta, fabrike i rudnike. Osim toga filharmonija je uspešno gostovala u Srbiji i Makedoniji. Državni simfoniski orkestar u Zagrebu je osnovno umetničko telo celokupnog muzičkog života u Hrvatskoj. Pored redovnih koncerata, koji imaju bar jednu reprizu, vrlo često tri i četiri, orkestar je obišao mnoga mesta u Hrvatskoj i gostovao sa uspehom u Beogradu i Ljubljani. U Beogradu deluju dva simfoniska tela: Simfoniski orkestar Radio Beograda i Beogradska filharmonija. Beogradska filharmonija je udruženje muzičara, članova orkestara opere Narodnog pozorišta i simfoniskog orkestra Radio Beograd. Zbog tog je rad Beogradske filharmonije u veliko zavisan od rada Radio stanice i beogradskog pozorišta. — Beogradska filharmonija je na taj način vezana samo za rad u Beogradu i njeno delovanje je ograničeno nastupanjem na koncertima samo u Beogradu, ali i tu ne u tolikoj meri koliko zahtevaju potrebe muzičkog života u glavnom gradu naše zemlje. — Simfoniski orkestar Radio Beograda svojim javnim koncertima, koji su prilično retki, upotpunjuje muzički život u Beogradu, ali je i njegovo delovanje vezano za Beograd, te je na taj način onemogućeno da ostala mesta Narodne Republike Srbije čuju ova dva visoko umetnička simfoniska tela.

Za pravilno funkcionisanje koncertnog života brinu se Poslovnica za kulturno-umetničke priredbe Ministarstva za nauku i kulturu FNRJ, kao i poslovnice pri Ministarstvima prosvete u narodnim republikama. Ove poslovnice su od početka svoga delovanja do danas izvršile ogroman i značajan posao. Organizovale su koncerte i koncertne turneje naših najznačajnijih umetnika i umetničkih kolektiva ne samo po većim mestima Jugoslavije, nego i u mestima gde se pre oslobođenja nije moglo čuti kvalitetno umetničko izvođenje. Taj, u početku pionirski posao naših poslovnica za kulturno-umetničke priredbe, postigao je odlične rezultate, tako da je danas porastao interes u tolikoj meri da je vrlo teško udovoljiti svim zahtevima i traženjima rukovodilaca kulturno-prosvetnih odelenja, mesnih i sreskih odbora, i drugih ustanova, za organizovanje koncerata i umetničkih priredbi. Da se rad poslovnica za kulturno-umetničke priredbe tako uspešno razvio i razgranao i da je u relativno kratkom vremenskom periodu dao tako vidne i velike rezultate, treba u prvom redu zahvaliti pravilnom shvatanju naših reproduktivnih umetnika, pevača i instrumentalista, koji su, u početku pod vrlo teškim uslovima (loše stanje instrumenata, nezagrejane dvorane, slaba prevozna sredstva, naporna putovanja i česta nastupanja bez potrebnoga odmora) uložili ogromne napore da ispune zadatke i da daju kvalitativne umetničke priredbe i koncerte, tamo gde se pre rata nije moglo ni pomisliti na muziku i umetničke priredbe. Na tom planu naši reproduktivni umetnici, vršeći veliku i časnu misiju, i danas čine sve da bi zadovoljili potrebe i traženja poslovnica i prosvetnih odelenja narodnih odbora Narodnog fronta, Sindikata i ostalih organizacija. O svesrdnom odazivanju naših reproduktivnih umetnika na pozive da učestvuju na koncertima i priredbama raznih ustanova, fabrika, bolnica, omladinskih gradilišta, najbolje će posvedočiti bilans učestvovanja pojedinih naših umetnika. Neki su od oslobođenja naše zemlje do danas zabeležili preko 300 sudelovanja, za koje su dobili honorar, i oko 900 sudelovanja bez honorara. Ovakvih udarnika svoje vrste među reproduktivnim umetnicima ima priličan broj.

Osim toga članovi skoro svih naših pozorišta i udruženja reproduktivnih umetnika boravili su izvesno vreme, dajući koncerte i umetničke priredbe, na omladinskim prugama Brčko—Banovići, i Šamac—Sarajevo, kao i u radničkim odmaralištima i oporavilištima. Sada se vrše pripreme za formiranje ekipa umetnika koje će obići radilišta, Novi Beograd i Auto put Beograd—Zagreb.

Pored svega ovog naši reproduktivni umetnici neumorno rade na usavršavanju svoje umetnosti i produbljavanju profesionalnog majstorstva. Njihov rad i zalaganje jasno ukazuju da su pravilno shvatili ulogu narodnog umetnika u današnjem društvu i da oni sa svoje strane doprinose postavljanju čvrstih temelja novom i boljem životu, ostvarenju našeg prvog petogodišnjeg plana da su i oni zauzeli mesto u borbi za ostvarenje socijalizma kod nas.

Za pravilan razvoj i produbljavanje muzičke umetnosti, postizavanje umetničkog majstorstva i stručnosti, kao i podizanje idejnosti i političko-umetničke platforme muzičkih stvaralaca i reproduktivnih umetnika brinu se njihova stručna udruženja. Ova udruženja na svojim plenarnim sastancima diskutuju o problemima našeg muzičkog života, vrše analizu novostvorenih dela, donose ocene o novim delima, o dometu pojedinih umetnika, i putem diskusija doprinose raščišćavanju pojmova i pronalaženju pravilnog puta ka srcima naših novih mnogobrojnih muzičkih slušalaca. Neka udruženja još nisu u potpunosti ostvarila ulogu i zadatak koji se pred njih postavlja, njihov rad je često puta nedovoljno širok i ograničen na rešavanje tekućih društvenih pitanja, malo važnih za pravilan razvitak naše muzičke umetnosti i muzičkog stvaralaštva. Naša udruženja nemaju još onu potrebnu borbenost u pogledu ukazivanja na ostatke buržoaskog i dekadentnog shvatanja umetnosti. Ona se nisu u dovoljnoj meri uhvatila u koštac sa ostacima modernizma, eksperimentatorstva i formalizma u muzičkoj umetnosti. Još se uvek oseća u radu naših udruženja izvesna obazrivost i nedovoljna čvrstina u odbacivanju svega onoga što je štetno i utiče na razvoj našeg muzičkog stvaralaštva. Pred naša udruženja stoji još uvek, kao otvoreno i najvažnije pitanje, pitanje povećanja aktivnosti u borbi za idejnost, za podizanje stručnog majstorstva, za pročišćavanje našeg muzičkog jezika. U tom pravcu dosada su učinjeni tek prvi koraci koji nisu sasvim bez značaja.

I naši su kompozitori u većini, posle oslobođenja učinili ogromne napore da shvate osnovne promene koje su se odigrale u toku narodnooslobodilačke borbe, da shvate rezultat i tekovine ove borbe, da shvate našu stvarnost i da je u svojim umetničkim delima odraze. Iako je kod velikog broja naših kompozitora nastupio prelom na polju pročišćavanja muzičkog izraza, još uvek se osećaju ostaci modernističkih pravaca i larpurlartističkog shvatanja umetnosti.

Naši kompozitori su se okušali u svim muzičkim oblicima. Napisano je i izvedeno nekoliko opera. U Sloveniji je izvođeno delo Marjana Kozine »Ekvinocio«, Mirka Polić »Majka Jugovića«, Danila Švare »Veronika Deseniška«, u Zagrebu Lotke-Kalinskog »Matija Gubec«.

Posle oslobođenja izveden je niz većih simfoniskih dela među kojima se ističu Stjepana Šuleka II i III simfonija, »Bela krajina« Marjana Kozine simfonija, Mile Cipre kantata »Hlapec Jernej« Matija Bravničara, kantata »Duma« Blaža Arnića, »Sonetni venac« Škerjanca, »Žetvarite« Logara. »Vezilja Slobode« Mihaila Vukdragovića, »Guslareva pesma« Krešimira Branovića, »Klavirski koncert« Borisa Papandopula, »Istarska svita« Natka Devčića, »Violinski koncert« Stanojla Rajčića i »Jugoslavenska partizanska rapsodija« Jovana Bandura. Od kamernih dela treba spomenuti »Gudački kvartet« Mih. Vukdragovića, »Klavirsku sonatu« Stjepana Šuleka i »Sonatu za violinu i klavir« Ljubice Marić. — »Ohridska legenda« Stevana Hristića je bez sumnje jedno od najznačajnijih dela našeg baletsko-muzičkog stvaranja.

Premda je potreba za horskim kompozicijama vrlo često naglašavana, zbog porasta broja pevačkih horova, naši kompozitori nisu ni izdaleka odgovorili ovom zadatku.

Vrlo je mali broj uspelih kompozicija napisano za pevačke horove, a među onima koje postoje nije dovoljan broj kompozicija sa savremenim tekstom, sa tekstom koji govori o narodnosolobodilačkoj borbi ili o našoj obnovi i socijalističkoj izgradnji. Horske kompozicije ne bi trebalo zapostaviti i potreba komponovanja trebalo bi da bude naglašavana na diskusionim sastancima udruženja kompozitora. Ostalo je kao nerešeno pitanje stila naših masovnih pesama. Masovna pesma, prema svojoj funkciji i nameni, ako je kvalitativna može da odigra vrlo značajnu i važnu ulogu u današnjim naporima naših naroda za ostvarenje petogodišnjeg plana i socijalizma i bilo bi vrlo potrebno da se proširi broj kompozitora masovnih pesama.

Veliki broj naših kompozitora prišao je ozbiljno pisanju muzike za film, mi danas imamo niz značajnih kompozicija za umetničke i dokumentarne filmove. Dok se u muzici prvih naših filmova osećaju izvesni nedostaci, proistekli iz problema koje postavlja film kao specijalna grana umetnosti i u tehničkom i akustičkom pogledu, u poslednjim filmovima vidimo značajne rezultate. Iz do sada učinjenog, kao i s obzirom na ozbiljno prilaženje kompozitora stvaranju muzike za film, možemo verovati da će dalji rad na tom polju dati dela od vrednosti.

Od pravilnog orijentisanja naših kompozitora zavisi i budućnost muzičkog stvaralaštva. Radni narod danas ima pravo da traži umetnost dostojnu sebe, svoje borbe, svojih napora, da traži muziku koja će mu govoriti bogatim ali razumljivim jezikom, muziku koja će ga ispuniti zadovoljstvom. Zbog toga se pred naše kompozitore postavlja kao otvoreno pitanje rešenje problema sadržajnosti, idejnosti muzičkog dela. Naša muzika treba u celini da pođe novim putem — putem muzičkog realizma. Naše novo muzičko delo treba da govori jasno i snažno o našem čoveku, heroju borbe, heroju izgradnje, o tvorcu novoga života. Ono svojom tematikom treba da služi kao oružje u idejnoj borbi i izgradnji socijalizma. Trebalo bi da onaj isti stvaralački i radni elan koji se oseća kod naših radnih masa u ostvarivanju petogodišnjeg plana i izgrađivanju socijalizma, prožme sve naše muzičke stvaraoce u tolikoj meri da oni obogate našu muzičku kulturu novim visoko kvalitetnim i visoko idejnim delima, koja će naš radni narod nadahnjivati u radu, podizati i ispuniti im srca radošću i oduševljenjem.

Kulturne vesti iz Hrvatske

Naša najbolja folklorna sekcija OKUD »Joža Vlahović«, koja je s velikim uspehom nastupala i u inostranstvu, oformit će se u ansambl narodnih pjesama i igara Narodne omladine Hrvatske. Daljem razvijanju i uspjehu ansambla pomoći će sve naše masovne organizacije i Ministarstvo prosvjete.. Ansambl će obogatiti svoju garderobu i nastupati cjelovečernjim programima.

★

Savez kulturno-prosvjetnih društava za grad Karlovac pozvao je na takmičenje sve gradske saveze kulturno-prosvjetnih društava u NR Hrvatskoj po slijedećim točkama:

1. — 100% izvršiti godišnji plan rada Saveza i društava, a naročito gostovanja naših kulturno-prosvjetnih društava na sela i radilišta;

2. — u 1949. god. razviti dobar rad svih sekcija Saveza;

3. — organizirati i voditi potpunu evidenciju rada svih kulturno-prosvjetnih društava i njihovih sekcija.

★

U Rovinju je osnovano prvo omladinsko kulturno-umjetničko društvo koje je dobilo ime »Unita e fratellanza« (»Bratstvo i jedinstvo«). Društvo ima zasad ove sekcije: pevački zbor, kazališnu, baletnu i folklornu sekciju. M. B.

IZDAVAČKA DELATNOST 1949 U SLOVENIJI

Izdavačka preduzeća u Sloveniji i ove godine nastavljaju rad na osnovu programa, koji odgovaraju karakteru svakog preduzeća ponaosob. Državni izdavački zavod Slovenačke (DZS) izdaje u prvom redu domaće i svetske klasike; Slovenački knjižni zavod (SKZ) nova dela iz domaće i značajnija dela iz savremene svetske književnosti; Cankareva založba (CZ) klasike marksizma-lenjinizma, dela naših partiskih i državnih rukovodilaca, dela koja tretiraju političku i privrednu problematiku naše države i najznačajnija dela iz beletristike, u prvom redu iz sovjetske književnosti; Mladinska knjiga (MK) pak dečju i omladinsku književnost.

Ove godine izići će skoro više zbirki pesama nego što je izišlo za sve vreme od oslobođenja do danas. SKZ izdaće sledeće zbirke: Matej Bor: »Nove pesme«, Cene Vipotnik: »Lirika«, Jože Udovčič: »Pesme«, Branko Rudolf »Svet i ja«, France Onič: »Pesme«, Mila Kačičeva: »Neposlana pisma«, Vida Taufer: »Pesme«. Zbirke mladih izdaće Mladinska knjiga u zbirci »Mladi put«; France Kosmač: »Za zlatnu slobodu« (sonetni venac), Lojze Krakar: »U naponu mladosti«. Ada Škerl: »Senka u srcu«, France Filipič: »Burne godine«. Same sobom ove zbirke svedoče o velikom razmahu pesničkog stvaranja posle rata.

DZS ima u programu dva romana Miška Kranjca: »Kancelarija« i »Pod zvezdom«. Za ovu godinu predviđen je i drugi deo romana Juša Kozaka, »Drvena kašika«, koji prikazuje život u toku rata, u logorima i u partizanima. Delo koje obrađuje i razdoblje naše starije istorije, to je roman o Josipu Jurčiču koji je napisao Jože Pahor: »Put desetoga brata«. Razdobljem našeg oslobodilačkog rata baviće se roman o partizanskoj mornarici, koji piše Tone Seliškar (MK). Zbirke novela će izdati: France Bevk (DZS), Ferdo Godina (SKZ), Ignac Koprivec: »Gospodin župnik su se vratili« (SKZ), Bogomir Magajna: »Odjeci koraka« (SKZ). Slovenački knjižni zavod ima na programu i povest Cirila Kosmača: »Otadžbina na selu« i roman iz okupacije Mime Malenškove: »Matijaž«. Autobiografske crtice iz mladosti izdaće Prežihov Voranc: »Suzice« i Franc Bevk: »Mlade godine« (MK). Od dramskih dela izići će drame Ivana Potrča: »Lacko i Krefli« i Mire Puc: »Oganj i pepeo«, koje su bile prikazane u Ljubljanskoj drami. Državno izdavačko preduzeće Slovenije izdaće dnevnik iz partizanskih dana Edvarda Kocbeka »Strah i srčanost«. a od Francea Bevka uspomene »Put u slobodu« (SKZ).

Naročiti dobitak ove godine pretstavljaće izabrana dela Karla Destovnika-Kajuha i Tona Čufara, dvojice palih boraca, koji još nisu imali izdanja celokupnih dela.

Od novih izdanja ranije izašlih dela predviđeni su: Prežihova Voranca »Doberdob«, Lojza Krajgera »Kontrolor Škrobar«, Srečka Kosovela »Pesme« (minijarturno izdanje, SKZ). Od knjiga za decu predviđene su: zbirka dečjih pesama Mila Klopčića, »Na krasu« Iga Grudena, »Mi gradimo« V. Albrehtove. »Reka pripoveda« Tona Seliškara.

Od domaćih klasika, koje izdaje DZS, izići će ove godine sledeće knjige: Srečko Kosovel (II knjiga), I. Tavčar (I knjiga), D. Kete: Izabrana dela, J. Jurčič (III knjiga). J. Kersnik (III knjiga). Izbor iz Tavčara izdaće i SKZ, kao i zbirku slovenačkih socijalnih pripovedaka od Jurčiča do Cankara. Mladinska knjiga, koja je ove godine dala dosta mesta dečjoj literaturi, izdaće »Martina Krpana« od F. Levstika, »Divljeg čoveka« od O. Župančiča, a kao slikovnice »Priče o životinjama« od Erjavčeve, »Pripovedne pesme« od A. Aškerca i »Butalce« od F. Milčinskog. Za stogodišnjicu Prešernove smrti izići će Prešernove Pesme u velikom, jubilarnom izdanju i Prešernov Album, koji je priredio France Kidrič (DZS).

Najvažnija od dela iz srpske i hrvatske klasične i savremene književnosti, koja će izići u toku ove godine. jesu: B. Stanković: »Nečista krv« (DZS), koju smo već imali u slovenačkom prevodu. Mažuranić: »Smrt Smail age Čengića«, Kovačić: »U registraturi«, Antologija srpskog pesništva (1800-1948), Izbor srpske novelistike (sve u izdanju DZS); Slovenački knjižni zavod izdaće sledeća dela: »Hrvatski bog Mars« od M. Krleže, »Pauci« od Ćipika, »Vasa Rešpekt« od Ignjatovića, »Pop Ćira i pop Spira« od S. Sremca, »Novele« od I. Andrića, izabrane pripovatke od R. Domanovića. U Maloj knjižnici SKZ biće zastupljeni Glišić, Matavulj, Goran Kovačić, Cesarec, Kozarac, Savremena srpska i hrvatska poezija (izbor). U zbirici »Klasje« koju izdaje DZS izaći će Matavuljev »Bakonja fra Brne«, a u MK Ćopićeva »Ježeva kuća« i Nazorove pripovetke »Istranke«.

Bogato će biti poglavlje svetskih klasika, među kojima će biti niz dela koja dosada nismo imali na slovenačkom jeziku.

Posle Balzakovih »Izgubljenih iluzija«, koje su nedavno izašle, izaći će »Šagrenska koža« (DZS) i »Turski župnik« (Mala knjižnica SKZ): Stendalovom »Lisijenu Levenu« slediće »Crveni i crni« (DZS), koje smo već ranije imali prevedene. i »Italijanske hronike« (SKZ). Državni izdavački zavod Slovenačke izdaće i Tekerejevog »Henria Ezmonda« i Floberovo »Sentimentalno vaspitanje«, a Slovenački knjižni zavod Volterovog »Kandida« (Mala knjižnica). Povodom dvestogodišnjice Geteovog rođenja biće priređen izbor iz njegovih dela u redakciji J. Vidmara.

Od ruskih klasika izaći će izabrane pripovetke Turgenjeva i Koroljenka, prva knjiga Novela od Čehova, »Šta da se radi« Od Černiševskog (DZS). Ostrovski i Gogolj biće zastupljeni u pozorišnoj knjižnici SKZ. Gogoljeve »Mrtve duše« izdaće DZS. Dela M. Gorkog, koja izdaje Cankareva založba, ove godine biće nastavljena sa »Životom Matveja Kožemjakina« i »Životom Klima Samgina«, kao i sa tri njegove drame. U izdanju Mladinske knjige izaći će treći deo autobiografske trilogije »Među ljudima« i »Priče i legende«. »Detinjstvo i mladost« L. Tolstoja izdaće Mladinska knjiga; trilogiju »Petar Veliki«, knj. I-III, od Alekseja Tolstoja izdaće Slovenački knjižni zavod, a »Basne« Krilova Mladinska knjiga.

Stopedesetgodišnjici rođenja A. S. Puškina DZS posvetiće izdanje njegovih izabranih dela, koje će sačinjavati šest knjiga (I knjiga: Pesme, II: Proza, III: Proza. IV: Drame, V: Pesme i VI knjiga »Evgenije Onjegin«). Tom prilikom MK izdaće »Priču o caru Saltanu« s ilustracijama u boji.

Sem ovih stranih pisaca u izdanjima izdavačkih zavoda biće zastupljeni još i Molijer, Lope de Vega, Goldoni, Valter Skot, Džek London (»Gvozdena peta«), Dode, Igo, Dikens itd.

Od antičkih pisaca objaviće se Homerova »Ilijada« (prevod A. Sovrea) i Plutarhovi »Životi velikih Rimljana«; iz orijentalske književnosti »Navoi« od Aibeka.

Iz starije i savremene svetske književnosti iz sovjetske književnosti i iz literature slovenskih naroda u programu su sledeća dela: Iz sovjetske književnosti: Ilja Erenburg: »Bura«, B. Poljevoj: »Povest o pravom čoveku«, Beresko: »Izbor« (SKZ), Bubjonov: »Bela breza« (DZS), I. Franko: »Zahar Berkut» (MK), Katajev: »Sin puka«, P. Pavlenko: »Sreća« (CZ) »Poezija ruske revolucije« — Blok, Majakovski (SKZ): iz bugarske: Lj. Stojanov: »Kolera«, J. Jovkov: »Kad bi znale govoriti«: iz češke: Vančura: »Pek Jean Marhoul«, M. Pujmanova: »Igra s vatrom«, Jan Drda: »Naša barikada«; iz poljske: Juzef Morton: »Đavolji miraz«; iz francuske: Anatol Frans: »Krenkebil« i Izabrana proza, L. Aragon: »Bazelska zvona« (sve u izdanju SKZ); iz engleske: Kaldvel: »Dinastija sluti« (DZS), Džozef Konrad: »Mladost«; — iz američke: Hauard Fast: »Poslednja granica« i Apton Sinkler: »Petrolej« (SKZ); iz nemačke: Klajst: »Mihail Kolhas« i Ana Segers: »Pobuna ribara u Sv. Barbari« (SKZ).

Sem ovoga pojedina dela izaći će još u raznim knjižnicama (»Knjižnica slovenačkog pozorišta« u izdanju SKZ, koja ima u planu 12 dela, »Prešernova knjižnica« sa 5 dela, »Popularna naučna knjižnica« (SKZ, MK), »Učitelji i uzori« (SKZ), »Pedagoška dela« u izdanju DZS itd). Treba spomenuti knjižnicu Akademije za pozorišnu umetnost, koju izdaje SKZ i koja ima u programu tri originalna dela: F. Kalan: »Pregled istorije slovenačkog pozorišta«, Bratko Kreft: »Puškin i Šekspir« i D. Moravec »Šekspir i Slovenci«.

Od klasika marksizma-lenjinizma izdaće ove godine Cankarjeva založba: Marks-Engels: »Izabrana dela« u dve knjige, Marks: »Beda filozofije«, Engels: »Dijalektika prirode«, V. I. Lenjin: »Izabrana dela« u četiri knjige, J. V. Staljin: »Marksizam i nacionalno-kolonijalno pitanje«, Lenjin-Staljin: »O socijalističkom takmičenju«. Od dela naših rukovodilaca izaći će: knjiga Edvarda Kardelja — Speransa (pod tim imenom je izašla pre rata): »Razvoj slovenačkog nacionalnog pitanja«, E. Kardelj: »Govori« (druga knjiga), Moša Pijade: »Govori i članci«, B. Kidrič: »Privredni problemi FNRJ«, Miha Marinko: »Govori i članci«. B. Ziherl: »Razvoj društva« (Prešernova knjižnica), »V kongres KPJ«, druga knjiga, »II kongres KP Slovenije«. Cankareva založba ima niz značajnih dela u planu za Malu i Ekonomsku knjižnicu (Marks, Engels, Lenjin, Staljin, Kozlov, Kuznjecov, Ostrovitjanov itd.), a od publicističke i još i ove knjige: Leonov: »Skica dijalektičkog materijalizma«, Marks-Engels: »O vaspitanju«, »O književnosti«, Vojska: »Razvoj kapitalizma u Slovenačkoj« itd.

U pojedinim zbirkama izdaće se značajna dela kao: Mičurin: »Delo šezdesetih godina« (DZS). Lisenko: »O biologiji« (CZ), Darvin: »Putovanje na lađi Bigl«, Timirjazev: »Život bilja«, Makarenko: »Izabrana pedagoška dela« (u izdanju DZS) i »Pedagoška poema« (MK), Dedijer: »Dnevnik«, druga knjiga, A. Sauer i F. A. Kan: »Velika zavera protiv SSSR«, Lorengo: »Istorija inkvizicije« (SKZ), Iljin i Segal: »Kako je čovek postao div« (Prešernova knjižnica) i originalna dela: Zej: »Čovek na okeanu«, A. Strojnik: »Od rude do automobila«, Škerlj: »Razvoj čoveka«. Polenec· »Vetar, insekti i cveće«.

To su glavna dela koja predviđaju četiri izdavačka preduzeća u svom programu za 1949 godinu. Druga izdavačka preduzeća (Mohorjeva družba, Delavska enotnost, izdanja pojedinih ministarstava i ustanova) izdaju knjige u manjem opsegu ili pak u prvom redu izdaju stručnu, odnosno naučnu literaturu (Akademija nauka i umetnosti).

Amatersko pozorište „Jaša Tomić" prvak srpske i hrvatske nacionalnosti

Dvadeset šestog i dvadeset sedmog marta održano je u Pančevu takmičenje amaterskih pozorišta i dramskih sekcija za prvenstvo srpske i hrvatske nacionalnosti u Vojvodini. U takmičenju su učestvovali: prošlogodišnji prvak amatersko pozorište »Branislav Nušić« iz Turije sa komadom »Stanoje Glavaš« od Đure Jakšića, prvak Srema dramska sekcija kulturno-umetničkog društva »Budućnost« iz Sremske Mitrovice sa komadom »Platon Krečet« od Kornejčuka, prvak Bačke dramska sekcija omladinskog kulturno-umetničkog društva »Đorđe Zličić« iz Novog Sada sa komadom »Odrpanci« od Mateja Bora i prvak Banata amatersko pozorište »Jaša Tomić« iz Jaše Tomića sa komadom »Duboki su koreni« od Goua i Disoa.

Odlukom ocenjivačke komisije, za pobednika takmičenja i ovogodišnjeg prvaka amaterskih pozorišta srpske i hrvatske nacionalnosti u Vojvodini proglašeno je amatersko pozorište »Jaša Tomić« iz Jaše Tomića, koje je postiglo 521 poen. Drugo mesto sa 506 poena zauzelo je amatersko pozorište »Branislav Nušić« iz Turije, treće sa 442 poena dramska sekcija društva »Budućnost« iz Sremske Mitrovice i četvrto dramska sekcija društva »Đorđe Zličić« iz Novog Sada sa 416 poena.

U NOVOM SADU ODRŽAVA SE KURS ZA RUKOVODIOCE FOLKLORNIH GRUPA IZ VOJVODINE

Savez kulturno-prosvetnih društava Vojvodine organizovao je prošlog meseca u Novom Sadu kurs za rukovodioce folklornih grupa. To je prvi kurs ove vrste u Vojvodini, a značajan je zbog toga što će po njegovom završetku slušaoci nastaviti rad kao rukovodioci folklornih grupa i doprineti podizanju kvaliteta narodnih igara.

Kurs pohađaju 33 činovnika i radnika, većinom iz gradova Vojvodine. Među njima nalaze se osam Mađara i jedna Slovakinja.

BIBLIOGRAFIJA

Karl Marks: Kritika političke ekonomije. Predgovor i uvod. Preveo Moša Pijade. Biblioteka marksizma-lenjinizma, izdanje »Kulture«, Beograd, 1949. Ćirilicom, strana 60, cena 9 dinara.

Kongres SKOJ-a i Narodne omladine Jugoslavije. Materijali. Izdanje Centralnog komiteta Narodne omladine Jugoslavije, Beograd, 1949. Ćirilicom, strana 168.

Srbski realisti. Odabrane pripovetke L. Lazarevića, S. Sremca, S. Ćorovića, P. Kočića, B. Stankovića, R. Domanovića, S. Matavulja i M. Glišića. Predgovor Velibora Gligorića. Izdanje »Mladinske knjige«, Ljubljana, 1948. Strana 174.

Ivan Mažuranić: Smrt Smail-age Čengića. »Mala knjiga«, izdanje Matice Srpske, Novi Sad, 1948. Ćirilicom, strana 75.

Jovan Sterija Popović: Odabrane komedije (»Pokondirena tikva«, »Tvrdica« i »Rodoljubci«). Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1949. Ćirilicom, strana 197.

Stevan Sremac: Putujuće društvo. Pripovetka. »Mala biblioteka«, izdanje »Prosvete«, Beograd, 1949. Ćirilicom, strana 73, cena 9 dinara.

A. P. Čehov: Drame (»Ivanov«, »Galeb«, »Ujka Vanja«, »Tri sestre« i »Višnjik«). Preveo s ruskog Kiril Taranovski. »Svetski klasici«, izdanje »Prosvete«, Beograd, 1949. Ćirilicom, strana 378, cena 65 dinara.

N. V. Gogolj: Starovremske spahije. Pripovetka. Prevela s ruskog Mira Čehova. »Mala biblioteka«, Izdanje »Prosvete«, Beograd, 1949. Ćirilicom, strana 35, cena 6 dinara.

A. S. Gribojedov: Gorje pamentnemu. Komedija velikog ruskog klasika. Preveo Josip Vidmar. Izdanje Državne založbe Slovenije, Ljubljana, 1949. Latinicom, strana 159.

N. Gorčakov: Predavanje o režiji. Preveli s ruskog Vaso Kosić i Evgenij Suhanov. Izdanje Nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb, 1949. Latinicom, strana 335, cena 66 dinara.

Živan Milisavac: Vasa Stajić. Nacrt za studiju. Izdanje Matice Srpske, Novi Sad, 1949. Ćirilicom, strana 129.

Bogdan Čiplić: Kanal Dunav—Tisa—Dunav. Poema. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1949. Ćirilicom, strana 16.

Istarski zbornik 1949. Godina I. Sabrani članci i drugi prilozi iz političke, kulturne i ekonomske problematike Istre. Izdanje Nakladnog zavoda Hrvatske, 1949. Latinicom, strana 250, cena 50 dinara.

Leonid Leonov: Jazavci. Roman o borbi kulačkih elemenata na selu protiv sovjetske vlasti. Preveo s ruskog Nikola Nikolajević. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948. Ćirilicom, strana 397.

V. Šiškov: Jemeljan Pugačov. Istoriski roman u tri knjige. Knjiga II. Preveo s ruskog Rista Ratković. Izdanje Nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb, 1948. Latinicom, strana 622, cena 107 dinara (broširano) i 130 dinara (uvezano).

Elmar Grin: Prijatelji. Pripovetka. Prevela s ruskog Elza Dolić. »Narodna knjižnica«, Izdanje Nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb, 1948. Latinicom, strana 45. Cena 7 dinara.

Jurij Krimov: Naftonosilec Derbent. Roman. Preveo s ruskog Janko Moder. Ilustrovao Marij Pregelj. Izdanje »Mladinske knjige«, Ljubljana, 1949. Strana 252.

Z. Perlja: Plavojče trdnjave. Prevela s ruskog Vera Ivanšek. Izdanje »Mladinske knjige«, Ljubljana, 1949. Strana 239.

Kosta Trifković: Izbiračica. Pozorišni komad u tri čina. »Pozorišna biblioteka«, izdanje »Prosvete«, Beograd, 1949. Ćirilicom, strana 61. Cena 9 dinara.

G. Orlov: Pronalazačeva tajna. »Popularna nauka«, izdanje »Prosvete«, Beograd, 1949. Ćirilicom, strana 150, cena 30 dinara.

Poljska pripovetka. Knjiga I. Period 1864—1914. Izbor i prevod Branislava R. Ćirlića. Redakcija i beleške o piscima dr Krešimira Georgijevića. Izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Ćirilicom, strana 245.

St. Daskalov: Put. Roman o savremenoj stvarnosti bugarskog sela. Prevela Emilija Anđelić. Izdanje »Novog pokoljenja«, Beograd, Ćirilicom, strana 243.

REDAKCIONI ODBOR:
Jovan Popović, Čedomir Minderović, Marijan Jurković, Ivan Potrč, Vjekoslav Kaleb, Isak Samokovlija, Janko Đonović i Dimitar Mitrev

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara.
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa 1—9050378
Poštanski fah 617.

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.